

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ Πολιτικής Επιστήμης και Δημοσίας Διοίκησης
Π.Μ.Σ.: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση και Πολιτική
Κατεύθυνση: Διεθνή Διακυβέρνηση και Πολιτική

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
του Κωνσταντίνου Ρήγα του Νικολάου
A.M.:..... 7342142200012 .....

**«Η Ουκρανική Πολιτιστική Κληρονομιά σε κίνδυνο: από την προσάρτηση της
Κριμαίας το 2014 στη Ρωσία στην ένοπλη σύρραξη το 2022».**

Επιβλέποντες:

- α) Ζερβάκη Αντωνία
- β) Δούση Εμμανουέλα
- γ) Ηλίας Πλακοκέφαλος

Αθήνα, ...31/1/24.....

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού, ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνησή της αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν από το Διαδίκτυο.

Σε κάθε περίπτωση, αναληθούς ή ανακριβούς δήλωσης, υπόκειμαι στις συνέπειες που προβλέπονται στον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος καθώς και στις διατάξεις που προβλέπει η Ελληνική και Κοινοτική Νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ο ΔΗΛΩΝ

Κωνσταντίνος Ρήγας

**Στην οικογένειά μου και στους
καθηγητές μου,**

Ευχαριστώ θερμά την καθηγήτρια μου κα Αντωνία Ζερβάκη για τις πολύτιμες συμβουλές της στην εκπόνηση της εργασίας μου ,τις συνεχείς παροτρύνσεις της και την κινητοποίησή της για συνεχή βελτίωση της εργασίας μου με την συνεχή ώθηση της για περαιτέρω προβληματισμό επί του θέματος. Στάθηκε αρωγός στην όλη προσπάθεια συγγραφής του πονήματος. Ευχαριστώ επίσης όλους τους καθηγητές μου στον παρών ΠΜΣ για την μεταλαμπάδευση όλων των γνώσεων που μου παρείχαν ,καθώς θα είμαι ευγνώμων που το παρακολούθησα με ιδιαίτερη θέληση, πείσμα, υπομονή και πάθος. Είμαι βέβαιος ότι το μεταπτυχιακό αυτό ,θα αξιοποιηθεί δεόντως στην μετέπειτα επαγγελματική μου πορεία, όσο και στην διεύρυνση των πνευματικών μου οριζόντων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης και κατοχής αποτελεί ζήτημα καίριας σημασίας για τη διεθνή κοινότητα, μάλιστα από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα. Η αφύπνιση της διεθνούς κοινότητας σημειώθηκε από την εμπειρία των δυο Παγκοσμίων Πολέμων και αποτέλεσε βασικό μοχλό για τη διαμόρφωση ενός διεθνούς θεσμικού πλαισίου προστασίας με στόχο τη μεγαλύτερη δυνατή προστασία των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς, κατά τη διάρκεια ενόπλων συρράξεων ή κατοχής (Σπυροπούλου, 2022:5). Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την απειλή της Ουκρανικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς ως αντικείμενό της από το 2014 (με την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας στη Ρωσία), έως το αποκορύφωμα της ενόπλου συρράξεως με την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2022. Καθώς ο πόλεμος εξελίσσεται με τον έντονο προβληματισμό της διεθνούς κοινότητας και των ειδημόνων της πολιτιστικής κληρονομιάς, οι καταστροφές είναι αναρίθμητες αναφορικά με την υλική πολιτιστική κληρονομιά της Ουκρανίας ανεξάρτητα με το τι καλύπτει το διεθνές θεσμικό πλαίσιο και ανεξάρτητα από τις προληπτικές δράσεις που έχουν ληφθεί.

Η διεθνής κοινότητα έχει συνδράμει, διότι πραγματοποιούνται πολλές δράσεις για την προστασία της Ουκρανικής πολιτιστικής κληρονομιάς από διεθνείς οργανισμούς, Μη κυβερνητικές Οργανώσεις και πολλές μεμονωμένες πρωτοβουλίες. Η Ουκρανική πολιτιστική κληρονομιά απειλείται χρονικά από την παράνομη ενσωμάτωση της Κριμαίας στη Ρωσία με την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών, την καταστροφή αυτών και την παραβίαση των διεθνών πολιτιστικών συμβάσεων από την Ρωσία έως την ρωσική εισβολή του 2022 μέχρι και σήμερα.

ABSTRACT

The protection of cultural property in the event of armed conflict and occupation is an issue of key importance for the international community, since the mid 20th century. The awakening of the international community was triggered by the experience of the two World Wars and was a key driver for the formation of an international institutional protection framework with the aim of the greatest possible protection of cultural heritage monuments, under threat or during conflict(Spyropoulou, 2022:5). This paper deals with the threat of Ukrainian Cultural Heritage as its subject from 2014 (with the illegal annexation of Crimea to Russia), to the climax of the armed conflict with the invasion of Russia in Ukraine in 2022. As the war progresses with the intense concern of the international community and cultural heritage experts, the disasters are innumerable regarding the material cultural heritage of Ukraine ,regardless of what the international institutional framework covers and regardless of the preventive actions.

The international community has helped immediately, as many actions are being taken to protect Ukrainian cultural heritage by international organizations, NGOs and many individual initiatives. Ukrainian cultural heritage is threatened by the illegal incorporation of Crimea into Russia with the illegal trafficking of cultural goods, their destruction and their violation of international cultural conventions from Russia to the Russian invasion of 2022 until today.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... ΣΕΛ 10

1.ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

A1. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΗΣΗ..... ΣΕΛ 13

A2.ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

A2α. ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

.....**ΣΕΛ 15**

A2β. Α ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ..... ΣΕΛ 19

A2γ. Β ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ..... ΣΕΛ 19

A2δ. ΣΥΜΒΑΣΗ 1970..... ΣΕΛ 21

A2Ε. ΣΥΜΒΑΣΗ UNIDROIT..... ΣΕΛ 23

**A2στ.ΣΥΜΒΑΣΗ 1972 ΓΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ..... ΣΕΛ 24**

A3α.ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΓΕΝΕΥΗΣ ΤΟΥ 1977 (Α+Β ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ)..... ΣΕΛ 25

A3β. ΨΗΦΙΣΜΑ ΣΑ 2347/2017..... ΣΕΛ 26

A3γ. ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΕ..... ΣΕΛ 27

**A3δ. ΡΩΣΙΑ- ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ..... ΣΕΛ 28**

2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ

B1. Η ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

.....**ΣΕΛ 30**

B2. ΚΡΙΜΑΙΑ

.....**ΣΕΛ 32**

B3. ΟΔΗΣΣΟΣ

.....ΣΕΛ 36

B3α. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΠΟΛΕΜΟΥ ΡΩΣΙΑΣ- ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΣΤΑ ΣΟΒΙΕΤΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

.....ΣΕΛ 38

B4.ΜΠΑΕ ΑΣΠΙΔΑ.

.....ΣΕΛ 40

Γ. ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Γ1 α. Εκπαιδευτικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών

(UNESCO)..... ΣΕΛ 44

β. ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων

Εθνών)..... ΣΕΛ 45

γ.ΕΕ(Ευρωπαϊκή Ένωση)

..... ΣΕΛ 47

δ. ΣΤΕ (Συμβούλιο της Ευρώπης)

..... ΣΕΛ 48

Γ2. α ICOMOS

..... ΣΕΛ 49

β. ICCROM

..... ΣΕΛ 50

γ. ICOM

..... ΣΕΛ 51

δ. ALIPH

..... ΣΕΛ 52

Γ3. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ/ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

.....	ΣΕΛ 53
Γ4. ΜΠΛΕ ΑΣΠΙΔΑ	
.....	ΣΕΛ 54
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	
.....	ΣΕΛ 56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
.....	ΣΕΛ 58

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιόδους ενόπλων συρράξεων και κατοχής αποτέλεσε από πολύ νωρίς αντικείμενο της πολυμερούς διπλωματίας. Η προστασία, η διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και η μεταβίβασή της στις επόμενες γενιές, ωστόσο βρέθηκε με συστηματικό τρόπο στο διπλωματικό προσκήνιο μετά την ίδρυση της UNESCO. Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί ένα κεφάλαιο, κληροδοτούμενο από το παρελθόν μέσω της έκφρασης ιδεών, πεποιθήσεων, παραδόσεων και γνώσεων και παραπέμπει στις αντιλήψεις, στα επιτεύγματα και στον τρόπο ζωής του παρελθόντος. Διακρίνεται στην υλική, όπου ανήκουν όλα τα υλικά τεκμήρια της ανθρώπινης ύπαρξης από το παρελθόν και στην άυλη «ζωντανές εκφράσεις και παραδόσεις ομάδων και κοινοτήτων από όλο τον κόσμο, κληροδοτούμενα από τους προγόνους τους, μεταξύ των οποίων ήθη, έθιμα, μουσικές, χορούς τις οποίες μεταδίδουν στους απογόνους τους, στις περισσότερες περιπτώσεις από στόμα σε στόμα»(UNESCO, Hellenic National Commission, 2023).

Η υλική αποτελείται από την κινητή (όπου είναι εφικτή η μετακίνησή πολιτιστικών αγαθών και περιλαμβάνει διαφόρων και διαφορετικών ειδών ή τύπων: ζωγραφικής και γλυπτικής, αγγείων, επίπλων, εργαλείων, χειρογράφων, νομισμάτων, οικιακής διακόσμησης ή χρήσης) και την ακίνητη (η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το έδαφος συμπεριλαμβανομένων και τμημάτων κτηρίων ή μνημείων, και περιλαμβάνει: αρχιτεκτονικά μνημεία, κτήρια ιστορικού ή καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος, αρχαιολογικούς χώρους, ανασκαφές, ιστορικές πόλεις, τόπους ιστορικής μνήμης, πολιτιστικά τοπία, σπάνια οικοσυστήματα, τοιχογραφίες (Ζωγράφος, 2023: 3).

Από την αλλαγή της χλιετίας και έκτοτε σε ένοπλες συγκρούσεις και πολιτικές αναταραχές, η πολιτιστική κληρονομιά (υλική και άυλη) βρέθηκε για ακόμη μια φορά στο στόχαστρο έχοντας ως αποτέλεσμα σημαντικές καταστροφές πολιτιστικών μνημείων, την αύξηση της παράνομης διακίνησης και την ευρύτερη υπονόμηση της ταυτότητας των πληθυσμών που βίωναν ή έβγαιναν από τις εν λόγω καταστάσεις, περιοχών.

«Η παράνομη διακίνηση, η καταστροφή τοποθεσιών, η εξτρεμιστική προπαγάνδα και η άρνηση της ιστορίας είναι όλα στοιχεία μιας παγκόσμιας στρατηγικής επιτήδειων και για να ανταποκριθεί σε αυτά, η κοινότητα των εθνών πρέπει να τα αντιμετωπίσει με ολιστικό τρόπο», δήλωσε η

Γενική Διευθύντρια της UNESCO Audrey Azoulay, σε συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών στις 30 Νοεμβρίου 2017

(Μοσχόβου, 2021). Η δήλωση αυτή αναδεικνύει την σημασία της πολιτιστικής

κληρονομιάς όχι μόνο για έναν λαό και την ταυτότητά του, αλλά και για

την ανθρωπότητα, ενώ συνδέει τις λεηλασίες ή καταστροφές της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη

στοχοποίηση του πολιτισμού εν γένει με το ζήτημα της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και

ασφάλειας σε συλλογική βάση. Μολονότι τις τελευταίες

δεκαετίες το διεθνές ενδιαφέρον στο πεδίο αυτό μονοπάλησε η σύνδεσή του με το φαινόμενο

της τρομοκρατίας λόγω των εξελίξεων στη Μέση Ανατολή και τη δράση του ISIS, τόσο η

προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014, όσο και η Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το

2022 δημιούργησαν νέα δεδομένα και ερωτήματα για την αποτελεσματικότητα του

υφιστάμενου διεθνούς πλαισίου προστασίας της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς (κινητής και ακίνητης) στην Ευρωπαϊκή ήπειρο σε περιόδους διακρατικών ενόπλων συρράξεων και κατοχής.

Με αφετηρία τις συγκεκριμένες εξελίξεις, η συγκεκριμένη έρευνα θα επιχειρήσει (α) να παρουσιάσει το διεθνές και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς αναφορικά με την προστασία στις ένοπλες συρράξεις και σε εδάφη από κατοχή, (β) να αποτυπώσει τις επιπτώσεις της Ρωσικής προσάρτησης της Κριμαίας και της πρόσφατης εισβολής στην πολιτιστική κληρονομιά της Ουκρανίας, (γ) να αναδείξει τις σημαντικές προκλήσεις για την εφαρμογή των διεθνών κανόνων προστασίας από το 2014 έως σήμερα για την περίπτωση της Ουκρανικής πολιτιστικής κληρονομιάς και (δ) να παρουσιάσει την αντίδραση της διεθνούς κοινότητάς. Πρόκειται για ένα μείζον ζήτημα που απασχολεί τη διεθνή κοινότητα, τους ερευνητές, καθώς και τους ειδικούς της πολιτιστικής κληρονομιάς, διότι ο πόλεμος συνεχίζεται με καταστροφικές συνέπειες.

Η μεθοδολογία της έρευνας που χρησιμοποιείται περιλαμβάνει ποιοτική ανάλυση με υποθετικοπαραγωγική προσέγγιση και την χρήση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών. Οι εν λόγω πηγές θα τεκμηριώσουν τη χαρτογράφηση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου (τι καλύπτει το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς), θα επιτρέψουν την αποτίμηση της κατάστασης στην Ουκρανία και ως προς τις επιπτώσεις της προσάρτησης της Κριμαίας στη Ρωσία το 2014 και του Ρωσοουκρανικού πολέμου από το 2022 έως σήμερα, και θα αναδείξουν τις προκλήσεις και τους τρόπους κινητοποίησης της διεθνούς κοινότητας.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

A. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ -ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΗΣΗ-

Η πολιτιστική κληρονομιά είναι μια ευρεία έννοια και μπορεί να καλύπτει πολλές πτυχές της ανθρώπινης δημιουργικότητας και παρουσίας. Μπορεί να οριστεί ως το «πολιτιστικό κεφάλαιο» που κληρονομήθηκε από το παρελθόν, το οποίο οι άνθρωποι θεωρούν ως έκφραση των εξελισσόμενων αξιών, πεποιθήσεων, γνώσεων και παραδόσεων (Χατζηανδρέου, Hellenic Cultural Diplomacy,2023). Διακρίνεται στην **υλική** και την **άυλη** πολιτιστική κληρονομιά και αποτελεί μία πρακτική κατανόησης και αξιοποίησης του παρελθόντος με την έννοιά της να ποικίλει. Χαρακτηρίζεται από υλική (στην οποία θα εστιάσουμε στην παρούσα μελέτη και θα αναλυθεί εκτενέστερα), όπου περιλαμβάνονται οι απτές εκφάνσεις του πολιτισμού. Η **υλική** πολιτιστική κληρονομιά επιμερίζεται σε **κινητή** πολιτιστική κληρονομιά (αφορά οποιοδήποτε πολιτιστικό αγαθό που είναι εφικτό να μετακινηθεί (π.χ. αγγεία, έπιπλα, τοιχογραφίες) και την **ακίνητη** (όπου τα πολιτιστικά αγαθά είναι άμεσα συνδεδεμένα με το έδαφος ή αποτελούν αναπόσπαστα μέρη κτιρίων ή μνημείων : ιστορικές πόλεις, αρχαιολογικοί χώροι, ανασκαφές κτλ). Η **άυλη** πολιτιστική κληρονομιά «αφορά πρακτικές αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις, τεχνικές, εργαλεία, αντικείμενα, χειροτεχνήματα και πολιτιστικούς χώρους που συνδέονται με αυτές και τις οποίες οι κοινότητες , οι ομάδες και σε ορισμένες περιπτώσεις, τα άτομα αναγνωρίζουν ότι αποτελούν μέρος της πολιτιστικής τους κληρονομιάς»(Σύμβαση 2003 ΑΠΚ, άρθρο2).

Πέρα από αυτά, η πολιτιστική κληρονομιά συνιστά και μια σημαντική πηγή εσόδων ιδίως στον παγκοσμιοποιημένο οικονομικά 21 ο αιώνα κατά τον οποίο γίνεται λόγος έντονα και για οικονομικές πολιτιστικές βιομηχανίες. Επιπλέον, για να αλληλοεπιδράσει κανείς με την

πολιτιστική κληρονομιά δε χρειάζεται να κατευθυνθεί υποχρεωτικά σε διάφορα μουσειακά ιδρύματα (τα οποία σήμερα δεν αποτελούν μόνο κέντρα προστασίας και διατήρησης έργων τέχνης, αλλά και χώρους ψυχαγωγίας, εκπαίδευσης και μελέτης) αλλά μπορεί να τη συναντήσει σε αστικούς δρόμους ή σε φυσικά περιβάλλοντα. Σύμφωνα με τον Hoelscher, η προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να επιτευχθεί ποικιλοτρόπως και αρχικά μέσω εκδηλώσεων. Αυτή η πρακτική προβάλλει την πολιτισμική κληρονομιά μέσω αντικειμένων, εικόνων και γεγονότων, ενώ αξιολογείται η σύνδεση του πολιτισμού ενός κράτους με κάποιο συγκεκριμένο τόπο (Χατζηανδρέου, 2021). Ανεξάρτητα από τα οικονομικά οφέλη της πολιτιστικής κληρονομιάς χαρακτηριστική είναι η άσκηση ενός κράτους της πολιτιστικής του διπλωματίας για την εφαρμογή επιτυχημένης εξωτερικής πολιτικής. Μέσω αυτής κάθε κράτος προωθεί τον πολιτισμό του, τα ιδεώδη του και τις παραδόσεις του. Δεδομένου ότι ο κάθε λαός έχει μια ιστορική κληρονομιά που πρέπει να αναδειχθεί, αυτή δεν θα πρέπει να μείνει στο παρελθόν. Με τη σωστή αξιοποίηση του πολιτισμού στο παρόν, τα οφέλη αυτού μεταλαμπαδεύονται στο μέλλον. Γι' αυτό το λόγο αυτός, είτε είναι υλικός, είτε είναι άυλος, σκοπός είναι η προστασία του, η διαφύλαξή του και ο σεβασμός από το ευρύτερο κοινό ως παρακαταθήκη για τις μετέπειτα γενιές (Χατζηανδρέου, 2021).

A2.ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

A2α. ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ 1954

Το 1954, υπογράφεται με την υποστήριξη του νεοσύστατου τότε Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (UNESCO), η Σύμβαση για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιόδους ενόπλων συρράξεων. Είναι η πρώτη συνθήκη διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, αφιερωμένη αποκλειστικά στα απειλούμενα από τις ένοπλες συρράξεις πολιτιστικά αγαθά. Έχοντας ανεξίτηλες τις νωπές μνήμες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, κατά τη διάρκεια του οποίου χαρακτηριστικοί ήταν οι βομβαρδισμοί εμβληματικών ιστορικών κέντρων-των ευρωπαϊκών πόλεων (Δρέσδης, Βαρσοβίας, Κολωνίας, Μάλτας), οι λεηλασίες σε μουσειακές συλλογές και η παράνομη διακίνηση χιλιάδων κινητών πολιτιστικών αγαθών και έργων τέχνης από τις κατεχόμενες περιοχές. Η Σύμβαση πέτυχε τη διεθνοποίηση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, εισάγοντας ή κωδικοποιώντας/εξειδικεύοντας διατάξεις του εθιμικού δικαίου (Σπυροπούλου, 2022).

Αρχικά, συνέβαλε στην αναγνώριση της σημασίας των πολιτιστικών αγαθών ως κληρονομιάς της ανθρωπότητας, γεγονός που δικαιολογούσε την δημιουργία ενός συνεκτικού συμβατικού πλαισίου διεθνούς προστασίας (Προοίμιο).

Η Σύμβαση αποσαφηνίζει και αποδίδει με ακρίβεια την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς (Άρθρο 1), ανταποκρινόμενη στην ανάγκη ενός συγκεκριμένου ορισμού (Keefe 2006: 101) και τις έννοιες των πολιτιστικών αγαθών (κινητών, ακινήτων). Η Σύμβαση ορίζει ως “πολιτιστικά αγαθά” (άρ. 1) εκείνα τα κινητά ή ακίνητα αγαθά, τα οποία αντιπροσωπεύουν την πολιτιστική κληρονομιά των λαών. Πιο συγκεκριμένα αυτά είναι: «

- Μνημεία αρχιτεκτονικής, τέχνης, ιστορίας, εκκλησιαστικά ή κοσμικά, αρχαιολογικές τοποθεσίες, οικοδομικά σύνολα με ιστορικό ή καλλιτεχνικό ενδιαφέρον, έργα τέχνης,

χειρόγραφα, βιβλία ή άλλα αντικείμενα με ιστορικό ή αρχαιολογικό ενδιαφέρον, επιστημονικές συλλογές, συλλογές βιβλίων αρχείων ή αντιγράφων. Οικοδομήματα που αποσκοπούν στην διαφύλαξη ή την έκθεση των ανωτέρω κινητών πολιτιστικών αγαθών. Αυτά είναι μουσεία, μεγάλες βιβλιοθήκες, χώροι φύλαξης αρχείων, καταφύγια προοριζόμενα για την προστασία τους σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης.

- Κέντρα που περιλαμβάνουν σημαντικό αριθμό πολιτιστικών

αγαθών τα οποία ανήκουν στις ανωτέρω κατηγορίες (“κέντρα περιέχοντα μνημεία”). Στη Σύμβαση υπάρχει η επισήμανση ότι η πρόκληση βλαβών στα πολιτιστικά αγαθά ενός λαού, συνεπάγονται βλάβη στην πολιτιστική κληρονομιά ολόκληρης της ανθρωπότητας, δεδομένου ότι κάθε λαός έχει τη δική του συνεισφορά στον παγκόσμιο πολιτισμό. Για το λόγο αυτό τα κράτη μέλη της Σύμβασης δεσμεύονται για τη δημιουργία ενός γενικού και ενός ειδικού πλαισίου προστασίας»(Σύμβαση της Χάγης 1954, άρθρο 1).

Υπό αυτό το πρίσμα διαφαίνεται η στοχευμένη προσέγγιση (α) του αντικειμένου της προστασίας, σε αντίθεση με την υπερ-γενικευμένη διατύπωση των Κανονισμών της Χάγης του 1907, που προέβλεπε την προστασία όλων των κτηρίων που σχετίζονται με τη θρησκεία, την τέχνη και την επιστήμη (β) της διάκρισης και της αυτονομίας των πολιτιστικών αγαθών από την ευρύτερη κατηγορία κτηρίων και χώρων (νοσοκομεία, εκπαιδευτικά και φιλανθρωπικά ιδρύματα κτλ) που σύμφωνα με το μέχρι τότε ισχύον δίκαιο έχρηζαν προστασίας σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης (Loster, 2016: 24). Εισάγει την ανάγκη λήψης προληπτικών μέτρων προστασίας σε καιρό ειρήνης (Άρθρα 3, 7). Θεσμοθετεί καθεστώς ειδικής προστασίας κτηρίων και υποδομών, που η χρήση τους και η λειτουργία τους ως καταφύγια είναι αποτελεσματική για την απόκρυψη και για την διάσωση κινητών πολιτιστικών αγαθών σε καιρό πολέμου, καθώς και σε χώρους εμβληματικής ιστορικής ή

πολιτιστικής σημασίας, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις (Άρθρο 8). Τέλος, προνοεί για την προστασία ανεξαρτήτως από το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μνημείων και των αγαθών (Μπουτσιούκη, 2015). Τα γενικά μέτρα αναφέρονται στην ‘προστασία’ και το ‘σεβασμό’ των πολιτιστικών αγαθών.

Πιο συγκεκριμένα, επιβεβλημένη κρίνεται η προετοιμασία εν καιρώ ειρήνης για την διασφάλιση της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση πολέμου (άρ. 3). Επίσης, τα κράτη υποχρεούνται να επιδεικνύουν σεβασμό προς τα πολιτιστικά αγαθά που ευρίσκονται τόσο στην εθνική τους επικράτεια, όσο και στην επικράτεια άλλων κρατών για την αποφυγή εχθρικών ενεργειών (άρ. 4). Επιπλέον, μέλημα όλων των κρατών θα πρέπει να είναι η θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων για το σεβασμό των διατάξεων της σύμβασης και για την καλλιέργεια στο στρατιωτικό προσωπικό τους πνεύματος σεβασμού προς τα πολιτιστικά αγαθά των άλλων λαών (άρ. 7). Στην περίπτωση που ένα κράτος καταλαμβάνει ξένο έδαφος, η δύναμη που πλήττεται έχει την υποχρέωση προσφυγής στις τοπικές αρχές προστασίας και διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σε κάθε περίπτωση υποχρεούται να συμβάλλει και η ίδια με την παροχή ανάλογης βοήθειας και την λήψη ενδεδειγμένων προστατευτικών μέτρων (άρ. 5). Στα γενικά μέτρα εμπεριέχεται και η υποχρέωση σήμανσης των πολιτιστικών αγαθών με το ειδικό διακριτικό σήμα της Μπλε Ασπίδας (άρ. 6, 16-17) για αδιαμφισβήτητη υποχρεωτική προστασία (Μπουτσιούκη, 2015).

Τα ειδικά μέτρα (άρ. 8) περιλαμβάνουν τη δημιουργία καταφυγίων που φιλοξενούν κινητά πολιτιστικά αγαθά στη διάρκεια ένοπλης σύρραξης και ιστορικών κέντρων. Υποχρεωτική είναι η εγγραφή των αγαθών αυτών στο «Διεθνές Μητρώο πολιτιστικών αγαθών υπό ειδική προστασία» μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου κράτους. Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την υπαγωγή των συγκεκριμένων κέντρων στα

ειδικά μέτρα προστασίας είναι: η επαρκής απόσταση των αγαθών αυτών από μεγάλα βιομηχανικά κέντρα ή άλλους στρατιωτικούς στόχους (αεροδρόμια, ραδιοφωνικούς σταθμούς, λιμάνια, σιδηροδρομικούς σταθμούς, μεγάλες συγκοινωνιακές οδούς), και η μη χρήση τους για στρατιωτικούς σκοπούς. Η Σύμβαση προβάλλει, επίσης, και συγκεκριμένους τρόπους διαφύλαξης των πολιτιστικών αγαθών και αξιοποίησή τους (άρ. 5). Προβλέπεται η δημιουργία αρχείων για την καταγραφή των διαφόρων πολιτιστικών αγαθών (π.χ. σε μουσεία), πρακτική η οποία λειτουργεί αποτρεπτικά σε οποιαδήποτε απόπειρα παράνομης ιδιοποίησης. Προβλέπεται ακόμη ο σχεδιασμός μέτρων σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και η οργανωμένη προετοιμασία για την απομάκρυνση των κινητών πολιτιστικών αγαθών ή για την επαρκή προστασία τους όταν υπάρχει κίνδυνος. Τέλος, τονίζεται η ανάγκη σαφούς καθορισμών των αρμόδιων αρχών για τη διαφύλαξη των πολιτιστικών αγαθών (Μπουτσιούκη, 2015). Η κριτική που έχει ασκηθεί στη Σύμβαση αφορά τη δυνατότητα άρσης του καθεστώτος προστασίας, εφόσον προκύψει επείγουσα στρατιωτική ανάγκη (Άρθρα, 4, 11).

Παραμένουν αδιευκρίνιστες οι προϋποθέσεις για άρση της ισχύος των συγκεκριμένων διατάξεων. Κατά συνέπεια, έγκειται στη διακριτική ευχέρεια του εμπλεκόμενου κράτους η ερμηνεία περί εννοιολόγησης στρατιωτικής ανάγκης με την αποδυνάμωση της ισχύος του θεσμικού πλαισίου (Loster 2017: 26; Γραμματικάκη-Αλεξίου 2002: 218). Σύμφωνα με το άρθρο 12 της Σύμβασης η μεταφορά πολιτιστικών αγαθών υλοποιείται κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερόμενου μέρους και η μεταφορά αυτή πρέπει να διέπεται από αυστηρές διαδικασίες. Η μεταφορά των παρανόμως διακινηθέντων αντικειμένων και η εισαγωγή τους στην επικράτεια ενός κράτους – μέρους στη σύμβαση συνεπάγεται την κατάσχεσή τους από τις αρμόδιες αρχές με σκοπό την επιστροφή τους, όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν.

Ωστόσο, δεν προβλέπεται στη Σύμβαση συγκεκριμένος τρόπος επίλυσης διαφορών και οι ποινικές κυρώσεις είναι μόνο δυνατές μέσω της συνήθους ποινικής δικαιοδοσίας των συμβαλλομένων μερών (Breane,2023).

A2β. Α ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

Το Πρώτο Πρωτόκολλο της Συμβάσεως της Χάγης υπογράφηκε την ίδια χρονιά και εστιάζει στο θέμα της απαγόρευσης εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών από το κατεχόμενο έδαφος (Σπυροπούλου, 2022:29). Κάθε συμβαλλόμενο μέρος έχει την υποχρέωση παρεμπόδισης της εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών από τα καταληφθέντα από αυτό εδάφη άλλου κράτους, επιτήρησης των αγαθών που εισάγονται στο έδαφός του από άλλη καταληφθείσα επικράτεια και επιστροφής στις αρμόδιες αρχές του κράτους προέλευσης των εντοπισμένων ή αποθηκευμένων αγαθών για προστασία από τις εχθροπραξίες στο έδαφός του. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η διεθνοποίηση της ευθύνης για τη λήψη ενεργών μέτρων προστασίας των πολιτιστικών αγαθών ,ανεξάρτητα από την περιοχή προέλευσής τους και τις συνθήκες μετακίνησής τους από το ζωτικό τους χώρο (Μπουτσιούκη,2015).

A2γ. Β ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

Το Β Πρωτόκολλο που υπογράφηκε το 1999 προβλέπει την ενισχυμένη προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης, με την απαγόρευση της παράνομης εξαγωγής, απομάκρυνσης ή μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών, την αρχαιολογική ανασκαφή, με εξαίρεση των περιπτώσεων που αποσκοπούν στην διαφύλαξη και

καταγραφή των αγαθών, και την αλλοίωση ή αλλαγή χρήσης των πολιτιστικών αγαθών ,που προκαλούν απόκρυψη ή καταστροφή κάθε ιστορικής ή πολιτιστικής μαρτυρίας (άρ. 9), (Μπουτσιούκη, 2015).Εξειδικεύει το καθεστώς γενικής προστασίας και προληπτικών μέτρων σε περιόδους ειρήνης και ενόπλων συρράξεων και οριοθετεί την στρατιωτική αναγκαιότητα.

Επιπλέον, χαρακτηριστική είναι η σύσταση της Επιτροπής για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης (άρ. 23), ενώ σημαντική είναι η προώθηση της συνεργασίας με οργανώσεις ,που δραστηριοποιούνται προς αυτήν την κατεύθυνση, όπως η Διεθνής Επιτροπή της Μπλε Ασπίδας. Καινοτόμα είναι και η πρόνοια για την ατομική ποινική ευθύνη για συγκεκριμένες πράξεις που συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις καθώς και την καθιέρωση οικουμενικής δικαιοδοσίας για κάποιες από αυτές.

Συγκεκριμένα, καταλογίζεται ατομική ποινική ευθύνη σε περίπτωση α) μετατροπής σε στρατιωτικό στόχο πολιτιστικού αγαθού υπό ενισχυμένη προστασία, β) χρήσης του ίδιου και του άμεσου περιβάλλοντος χώρου του για υποστήριξη στρατιωτικής δράσης, γ) εκτεταμένης καταστροφής ή ιδιοποίησής τους, δ) μετατροπής των προστατευόμενων από τη Σύμβαση πολιτιστικών αγαθών σε αντικείμενο επίθεσης και ε) σε περίπτωση κλοπής, λεηλασίας, υπεξαίρεσης ή βανδαλισμού αγαθών που εμπίπτουν στο πεδίο προστασίας της Σύμβασης. Συμπληρώνονται εξ ολοκλήρου οι διατάξεις του 1954, ως προς την εφαρμογή της Σύμβασης τόσο σε διεθνείς όσο και σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις (Άρθρο 22), (Σπυροπούλου, 2022). Συστήνεται ένα Ταμείο για τη συγκέντρωση και διαχείριση κάθε οικονομικής ή άλλης συνδρομής με στόχο την προετοιμασία σε καιρό ειρήνης των αναγκαίων προστατευτικών μέτρων για τα πολιτιστικά αγαθά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης (άρ. 29). Η βασική κριτική που ασκείται ως προς το Δεύτερο Πρωτόκολλο, είναι ότι οι διατάξεις του

εφαρμόζονται μόνο για τα κράτη που το έχουν κυρώσει. Ως εκ τούτου, ζητήματα (όπως η ερμηνεία της στρατιωτικής ανάγκης, η υιοθέτηση καθεστώτος ενισχυμένης προστασίας κ.α.) δεν δεσμεύουν τα κράτη που έχουν υπογράψει μόνο την Σύμβαση ή/και το Πρώτο Πρωτόκολλο αυτής με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου δύο ή και τριών ταχυτήτων (Toman 2009: 185).

A2δ. ΣΥΜΒΑΣΗ 1970

Το 1970 υπογράφηκε η Διεθνής Σύμβαση, που αφορά στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών. Το κείμενο αυτής της Σύμβασης εφαρμόζεται τόσο σε καιρό ειρήνης, με επίκεντρο τις περιπτώσεις κλοπής ή παράνομης διακίνησης εθνικών θησαυρών εξέχουσας πολιτιστικής αξίας τόσο σε καιρούς ειρήνης, όσο και κατά τη διάρκεια ενόπλων συρράξεων.

Με την παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών, τα αγαθά αυτά απομακρύνονται από τη χώρα προέλευσής τους και απογυμνώνεται ο πολιτιστικός πλούτος της χώρας που προέρχονται. Η παράνομη εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών συνεπάγεται σε διπλό έγκλημα με την διάπραξη της πράξης της κλοπής και συνάμα την αποστέρηση της ταυτότητας των ίδιων των ευρημάτων. Η αξία του ίδιου του ευρήματος αναδεικνύεται με την παραμονή του στην χώρα καταγωγής του, με έκθεση σε ανάλογες συνθήκες, επιμέλεια, προστασία και τροφοδότηση της ερμηνείας του σε λειτουργικά πλαίσια (Μπουτσιούκη, 2015).

Η έννοια των “πολιτιστικών αγαθών” ορίζεται στη Σύμβαση με ιδιαίτερη ευρύτητα (άρ. 1). Σε

αυτά περιλαμβάνονται: « Αγαθά, θρησκευτικά ή κοσμικά, με ιδιαίτερη σημασία για την αρχαιολογία, την ιστορία, τη φιλολογία, την τέχνη ή την επιστήμη. □ Συλλογές και σπάνια δείγματα ζωολογίας, βοτανικής, ορυκτολογίας και ανατομίας, και αντικείμενα με παλαιοντολογικό ενδιαφέρον. □ Αγαθά που σχετίζονται με ιστορία, επιστήμη, τεχνολογία, τη ζωή εθνικών ηγετών, διανοουμένων, επιστημόνων και καλλιτεχνών. □ Στοιχεία προερχόμενα από διαμελισμό καλλιτεχνικών ή ιστορικών μνημείων ή αρχαιολογικών χώρων. □ (επιγραφές, νομίσματα, σφραγίδες). □ Αντικείμενα εθνολογικού ενδιαφέροντος. □ Αγαθά καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος (πίνακες ή ζωγραφικές παραστάσεις, χειροποίητα σχέδια κατασκευασμένα σε κάθε λογής επιφάνεια, σπάνια χειρόγραφα και αρχέτυπα, σπάνια βιβλία, έγγραφα και εκδόσεις ειδικού ενδιαφέροντος (μεμονωμένα ή σε συλλογές), γραμματόσημα ή χαρτόσημα, αρχαία φωτογραφικά, φωνογραφικά ή κινηματογραφικά, παλαιά αντικείμενα επίπλωσης ή αρχαία μουσικά όργανα». Τα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη λήψης μέτρων για την αποτροπή του κινδύνου της παράνομης διακίνησης των πολιτιστικών αγαθών όλων των λαών (άρ. 5-7). Καταρχάς, είναι απαραίτητη η ίδρυση υπηρεσιών για την προστασία της πολιτιστικής Κληρονομιάς, η λήψη των κατάλληλων νομοθετικών μέτρων ,η κατάρτιση, η συνεχής ενημέρωση ενός εθνικού καταλόγου των σημαντικών πολιτιστικών αγαθών του κράτους ενώ τα κράτη οφείλουν να διαθέτουν τον έλεγχο επί των αρχαιολογικών ανασκαφών .

Είναι, επίσης ωφέλιμη η εισαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την αφύπνιση και την ανάπτυξη σεβασμού προς τα πολιτιστικά αγαθά στους πολίτες, αλλά και η δημιουργία επιστημονικών και τεχνικών ιδρυμάτων για τη διατήρηση και αξιοποίηση των αγαθών αυτών. Εισάγεται, επίσης, η υποχρεωτική χρήση ειδικών πιστοποιητικών για τη νομιμότητα της διακίνησης ενός πολιτιστικού αγαθού. Σε συνάρτηση με αυτό, απαγορεύεται ρητά η εισαγωγή

και η απόκτηση από μουσεία ή άλλα ιδρύματα πολιτιστικών αγαθών που έχουν αποκτηθεί και διακινηθεί παράνομα, ενώ προβλέπεται και η λήψη των κατάλληλων μέτρων για την κατάσχεση και επιστροφή στο κράτος προέλευσης κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών (Μπουτσιούκη,2015). Στη Σύμβαση επίσης δεν προβλέπεται ένα επίσημο φόρουμ επίλυσης διαφορών και ποινικές κυρώσεις για τους παραβάτες.

A2E. ΣΥΜΒΑΣΗ UNIDROIT

Μετά την υπογραφή της Συμβάσεως του 1970 για την Παρεμπόδιση και Πρόληψη της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Ιδιοκτησίας των Πολιτιστικών αγαθών ,η UNESCO για την αντιμετώπιση του προβλήματος προχώρησε και στην υπογραφή της Συμβάσεως UNIDROIT του 1995.Αυτή υπογράφηκε στη Ρώμη το 1995 και σχετίζεται με τα κλαπέντα και παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά και την αποκατάσταση/ επιστροφή τους στην χώρα προέλευσης. Στη Σύμβαση οριοθετείται η καθολική υποχρέωση αποκαταστάσεως των λαθραίων πολιτιστικών αγαθών από όποιον τα έχει στην κατοχή του. Σημαντική παράμετρος θεωρείται η γνώση της προέλευσης των αγαθών, που έγκειται όχι μόνο στον τόπο στον οποίον αυτά εντοπίστηκαν αλλά και στο ιστορικό της κυριότητάς τους. Η Σύμβαση στο άρθρο 5 αναφέρει την δυνατότητα ενός κράτους να διατάξει την επιστροφή ενός πολιτιστικού αντικειμένου που εξήχθη παράνομα δια της νομικής οδού και επίσης γίνεται νύξη στο άρθρο 8 στη δυνατότητα των μερών να προσφύγουν στα δικαστήρια.

Τέλος, τόσο η Σύμβαση του 1970 όσο και η Σύμβαση UNIDROIT του 1995 δεν έχουν αναδρομική ισχύ όπως και η Σύμβαση και τα Πρωτόκολλα της Χάγης. Επιπλέον οι εν λόγω συμβάσεις απαιτούν την υιοθέτηση ειδικής εφαρμοστικής νομοθεσίας. Για την εφαρμογή των κανόνων που δεν εμπίπτουν στο εθνικό

διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, θα πρέπει τα κράτη που εμπλέκονται να τις έχουν κυρώσει την περίοδο που έχει διαπραχθεί η παραβίασή τους, γεγονός που συμβάλλει στον περιορισμό της επιστροφής των παρανόμως εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσης.

Α2στ.ΣΥΜΒΑΣΗ 1972 ΓΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Το 1972 στο Παρίσι, υιοθετείται η σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, το πρώτο ολοκληρωμένο κείμενο για την προστασία των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς (Χεριανίδου, 2019:36). Τα κράτη μέλη της Σύμβασης έχουν την υποχρέωση προστασίας των πολιτιστικών και φυσικών μνημείων, τα οποία βρίσκονται στο έδαφός τους και απαρτίζουν μέρος της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Ζερβάκη,2010:63).Για πρώτη φορά αντικαθίστανται η έννοια του πολιτιστικού αγαθού με την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στο προοίμιο επισημαίνονται η σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οικουμενικότητά της και αξία της με την επίτευξη της διαγενεακής ισότητας. Τονίζονται η ανεπάρκεια των εθνικών μέσων και ο επικουρικός χαρακτήρας της Διεθνούς προστασίας. Η καταστροφή ή εξαφάνιση οποιουδήποτε αγαθού της πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς συνιστά επιζήμια υποβάθμιση του πολιτισμού όλων των εθνών παγκόσμια. Επιπλέον, στο άρθρο 1 «πολιτιστική κληρονομιά» ορίζονται τα αγαθά υπό προστασία περιλαμβάνοντας «μνημεία, μνημειακά σύνολα, τοποθεσίες τα οποία έχουν εξαιρετική οικουμενική αξία από την άποψη της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης». Η έννοια της εξαιρετικής οικουμενικής αξίας έχει καταστεί σαφής με τη θέσπιση κριτηρίων και άλλων παραμέτρων με την έννοια της

αυθεντικότητας, της ακεραιότητας που πρέπει να πληρώνουν τα προτεινόμενα αγαθά για την εγγραφή τους στον κατάλογο της παγκόσμιας κληρονομιάς. Τα κριτήρια ενοποιήθηκαν το 2007 στο πλαίσιο της παγκόσμιας στρατηγικής και των νέων θεματικών (Μεθοδίου, 2023).

Στο άρθρο 8 παρ. 1. γίνεται λόγος για τη Διακυβερνητική Επιτροπή ή την Επιτροπή για την Παγκόσμια Κληρονομιά η οποία έχει στη διάθεσή της το δικαίωμα άσκησης των κύριων συλλογικών ευθυνών που ορίζονται στη Σύμβαση (Scovazzi ,2008: 149). Στις κύριες αρμοδιότητες της Επιτροπής συγκαταλέγονται: η εγγραφή και η ενημέρωση αντικειμένων στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο, ο καθορισμός της διαδικασίας υποβολής αιτήσεων διεθνούς συνδρομής, η λήψη απόφασης σχετικά με τη διαχείριση των πόρων του Ταμείου Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Scovazzi, 2008 :150). Τα κράτη έχουν την ευθύνη της προστασίας της κληρονομιάς (φυσικής και πολιτιστικής), την αξιοποίησή της, την διατήρησή της και την μεταβίβασή της στις επόμενες γενιές με τη διεθνή συμβολή.

A3α.ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΓΕΝΕΥΗΣ ΤΟΥ 1977 (A+B ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ)

Μετά την Σύμβαση της Χάγης το 1954, ακολούθησαν κατόπιν διπλωματικής διάσκεψης, τα πρόσθετα πρωτόκολλα του 1977 A και B στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949. Αναφέρονται στην προστασία των θυμάτων των ενόπλων συγκρούσεων διεθνούς και μη διεθνούς χαρακτήρα.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 53 του πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου προβλέπει την απαγόρευση τέλεσης εχθροπραξιών σε μνημεία, έργα τέχνης και τόπους λατρείας. Αυτά αντιπροσωπεύουν άλλωστε την υλική και πνευματική κληρονομιά των ανθρώπων.

Απαγορεύεται έτσι η χρήση των αντικειμένων αυτών για στρατιωτικούς σκοπούς και για χρήση

αντιποίνων. Κατ' αντίστοιχο τρόπο, στο δεύτερο Πρόσθετο Πρωτόκολλο ισχύει η εφαρμογή και για τις περιπτώσεις μη διεθνών ένοπλων συρράξεων. Στο άρθρο 16 «Προστασία πολιτιστικών αντικειμένων και χώρων λατρείας», αναφέρεται ότι με την επιφύλαξη των διατάξεων της Σύμβασης της Χάγης 1954, απαγορεύεται «Η διάπραξη εχθρικών πράξεων που κατευθύνονται σε ιστορικά μνημεία, έργα τέχνης ή χώρους λατρείας που αποτελούν την πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά των λαών, καθώς και η χρήση τους για την υποστήριξη στρατιωτικών επιχειρήσεων (Χεριανίδου,2019: 3).

Όμως, παρόλο που τα δυο αυτά πρωτόκολλα έχουν την ίδια ισχύ ως κανόνες εθιμικού δικαίου , δεν αποδίδουν λεπτομερώς και με ακρίβεια τις περιπτώσεις προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιόδους ενόπλων συρράξεων.

A3β. ΨΗΦΙΣΜΑ ΣΑ 2347/2017

Το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 2347/2017, αποδοκιμάζει και καταδικάζει την παράνομη καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς μεταξύ άλλων την καταστροφή θρησκευτικών μνημείων ,ειδών τέχνης όσο και την λεηλασία και το λαθρεμπόριο των πολιτιστικών αγαθών. Αγαθών όπως αρχαιολογικούς χώρους , μουσεία, βιβλιοθήκες ,αρχεία και άλλα μνημεία τόσο στο πλαίσιο εθνικών και διακρατικών συρράξεων όσο και τρομοκρατικών ενεργειών. Όσοι διαπράττουν τέτοιου είδους εγκλήματα χρήζουν προσφυγής στη δικαιοσύνη. Αφορμή για το ψήφισμα αυτό ,στάθηκε το καταστροφικό έργο του ISIS στα κατεχόμενα εδάφη του Ιράκ και της Συρίας για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Όμως, μολονότι τα κράτη οφείλουν να προσφύγουν στη δικαιοσύνη με την ενίσχυση του εθνικού νομικού τους πλαισίου και με την συνεργασία με τις δικαστικές αρχές για ποινική δίωξη των δρώντων, δεν προβλέπονται κυρώσεις στις διατάξεις του ψηφίσματος για τους παραβάτες,

καθώς πρόκειται για ένα θεματικό ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Δεν υπάρχει μέσω των διατάξεων των αποφάσεων αυτών και όλων των διεθνών κειμένων και συμβάσεων, νομική και a priori κατοχύρωση της παράνομης διακίνησης. Προϋποτίθεται η λήψη μέτρων στην εθνική νομοθεσία των κρατών μελών για να έχει ισχύ (Siehr 2005: 1076).

A3γ. ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΕ

Η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών εκτός από οικονομικό έγκλημα ,συνδέεται συχνά και με την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας ,ενώ αποτελεί απειλή για την κοινωνική συνοχή και ασφάλεια (Europarl Europa,2023). Με αφορμή όλα αυτά στις 13 Δεκεμβρίου 2022 παρουσιάστηκε το σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών. Στόχος αυτού είναι η αντιμετώπιση των αναδυόμενων απειλών στον τομέα της ασφάλειας και η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς εντός και εκτός της ΕΕ. Επιπλέον, προβλέπονται συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν τα κράτη μέλη με δράσεις συντονισμένες από την Ευρωπαϊκή Ένωση, την ικανότητα ελέγχου και επιβολής και την ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων στην αγορά τέχνης (Europarl Europa,2023).

Ανεξάρτητα από αυτό ,το νομοθετικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει συγκεκριμένες πρόνοιες. Η οδηγία 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών και παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους, θέσπισε ρυθμίσεις που επιτρέπουν στα κράτη μέλη της ΕΕ να εξασφαλίσουν την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί κατά παράβαση της εθνικής

νομοθεσίας από το έδαφός τους.

Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 116/2009 του Συμβουλίου, σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών, στοχεύει σε ενιαίους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Για τον σκοπό αυτόν, προηγείται η προσκόμιση πιστοποιητικού εξαγωγής για τις εξαγωγές. Το έγγραφο ισχύει σε ολόκληρη την ΕΕ.

Ο κανονισμός (ΕΕ) 2019/880 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, σχετικά με την είσοδο και την εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών, προβλέπει κανόνες για τις εισαγωγές στην ΕΕ πολιτιστικών αγαθών που εξάγονται από τη χώρα προέλευσης τους.

Α3δ. ΡΩΣΙΑ- ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Με αφορμή την ένοπλη σύρραξη του 2022 ανάμεσα σε Ρωσία και Ουκρανία και τις τεταμένες σχέσεις μεταξύ τους (όπου εκεί θα εστιάσει η παρούσα εργασία με επίκεντρο την προστασία της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς), η δεύτερη έχει υποστεί βαρύ πλήγμα σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένου του πολιτιστικού. Ουκρανικά πολιτιστικά αντικείμενα έχουν λεηλατηθεί από Ρωσικές αρχές και αυτή η ενέργεια έχει χαρακτηριστεί ως η μεγαλύτερη κλοπή έργων τέχνης από την εποχή των Ναζί (Keane,2023). Η πολιτιστική ταυτότητα αντιπροσωπεύει αφενός την ταυτότητα και αφετέρου την ιστορία ενός έθνους. Παρόλο που το διεθνές δίκαιο απαγορεύει ρητά την κλοπή της Ουκρανικής πολιτιστικής περιουσίας από

την πρώτη. Η Ουκρανική πολιτιστική κληρονομιά δεν έχει υποστεί βλάβη μόνο λόγω της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών αλλά και λόγω των καταστροφών από τον πόλεμο.

Η διαμάχη Ρωσίας – Ουκρανίας ξεκίνησε ουσιαστικά από το 2014 με την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας η οποία μεταξύ άλλων είχε ως αποτέλεσμα και τη λεηλασία μνημείων, τις παράνομες ανασκαφές, την απαγόρευση ακόμα και θρησκευτικών παραδόσεων.

Οι διατάξεις των συνθηκών αναφορικά με την επιστροφή και τον επαναπατρισμό των κλαπέντων πολιτιστικών αγαθών παραμένουν ανεπαρκείς και η εφαρμογή τους αναποτελεσματική(Keane,2023).

Και οι δυο χώρες έχουν υπογράψει την Σύμβαση της Χάγης του 1954 και το Α πρωτόκολλό της, ενώ το δεύτερο Πρωτόκολλο του 1999 έχει υπογραφεί μόνο από την Ουκρανία (το 2020 υπέγραψε η Ουκρανία, δυο σχεδόν χρόνια μετά την παύση των εχθροπραξιών στην περιοχή της Κριμαίας).Την Σύμβαση του 1970 έχουν επικυρώσει και οι δυο χώρες, ενώ η Σύμβαση UNIDROIT του 1995 έχει υπογραφεί από την Ρωσία χωρίς επικύρωση με την Ουκρανία να μην είναι συμβαλλόμενο μέρος . Τη Σύμβαση του 1972 για την προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και της Πολιτιστικής κληρονομιάς ,όπως και τα πρωτόκολλα της Γενεύης του 1977 ,έχουν υπογραφεί και από τις δυο χώρες από την τότε όμως Σοβιετική Ένωση (το 1991 διαλύθηκε η Ένωση και ανεξαρτητοποιήθηκαν οι χώρες που την απάρτιζαν όπως και η Ρωσία και η Ουκρανία- αντικείμενο της έρευνάς μας-).Και οι δυο χώρες οφείλουν να προστατεύουν , να σέβονται και να

μάχονται για την διατήρηση της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, χωρίς να παρεκκλίνουν από τις υποχρεώσεις τους ,που έχουν αναλάβει στις συμβάσεις στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη.

Αυτό επιτυγχάνεται με αποχή και αποτροπή οποιασδήποτε παράνομης ενέργειας καταπάτησης , ληλασίας ή βεβήλωσης του πολιτιστικού πλούτου στα εδάφη άλλης χώρας.

Σε αυτό το κεφάλαιο λοιπόν ,ολοκληρώθηκε και εξετάστηκε το **θεωρητικό** μέρος της έρευνάς μας, που αφορά τους διεθνείς κανόνες αναφορικά με την προστασία της υλικής κληρονομιάς σε περιόδους κατοχής και πολέμου. Επίσης ,επιχειρήθηκε η εννοιολογική αποτύπωση του όρου «πολιτιστική κληρονομιά», παρουσιάστηκε το νομοθετικό πλαίσιο διεθνών κανόνων προστασίας αυτής σε καιρό πολέμου και προβλήθηκαν οι υποχρεώσεις των δυο κρατών που βρίσκονται σε εμπόλεμη σύρραξη (Ρωσία- Ουκρανία) για την ομαλή μετάβαση στο **εμπειρικό μέρος**.

B. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ

B1. Η ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Στις 24/2/2022 η Ρωσία εισέβαλε στην Ουκρανία με το επιχείρημα της αποναζιστικοποίησης του ουκρανικού καθεστώτος και την αποστρατικοποίησή του, επικαλούμενη πολιτιστικά και πολιτικά προσχήματα(Εκθεση Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ,04/22).Ο Πούτιν χαρακτήρισε την

εισβολή ως ειδική στρατιωτική επιχείρηση στην περιοχή Ντονμπάς σε τηλεοπτικό μέσο, προειδοποιώντας για άμεση απάντηση σε όποιον τον απέτρεπε ,παρά τις εκκλήσεις της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για κατάπαυση του πυρός(BBC News,02/22).Η Ρωσία επίσης παράνομα προσάρτησε την Κριμαία (2014) στην οποία βρίσκεται η αρχαία πόλη της Ταυρικής Χερσονήσου, με την Ουκρανία να υπερασπίζεται μέχρι σήμερα τις θέσεις της για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής της κληρονομιάς και της περιοχής. Το 2014 καταστράφηκαν πολλά μνημεία και στην Σεβαστούπολη, υπήρξαν περιπτώσεις παράνομης διακίνησης αγαθών, ενώ σημειώθηκαν ακόμα και απαγορεύσεις τέλεσης και θρησκευτικών παραδόσεων. Στις 30/9/22 η Ρωσία προσάρτησε στην επικράτειά της ,τις Ουκρανικές περιοχές Χερσώνα, Ζαπορίζια, του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ.Το ιστορικό κέντρο του Chernihiv ,του Χαρκόβου και η αρχαιολογική πέτρα Tomb Site έχουν υποστεί καταστροφές από σκληρές μάχες. Κίνδυνο έχουν διατρέξει και η Οδησσός και το παρατηρητήριο αστρονομίας Mykolayiv. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι το μνημείο του Ολοκαυτώματος Drobitsky στο Χάρκοβο ,τόπος θανάτου χιλιάδων Εβραίων από τους Ναζί, καταστράφηκε όπως και το Ιστορικό Πολιτιστικό μουσείο του Ιβάνκιβ , βόρεια του Κιέβου. Στο μουσείο αυτό κήκον μερικά από τα έργα της καταξιωμένης Ουκρανής ζωγράφου Μαρίας Πριματσένκο ,μούσας του Πικάσο και του Σαγκάλ(Καθημερινή,2022).Ανέλπιστα ορισμένα σώθηκαν από κάτοικο της περιοχής που μπήκε στο μουσείο ,ενώ φλεγόταν(The Times, 2022).

Συνολικά , μέχρι σήμερα με επίσημα επιβεβαιωμένα στοιχεία της UNESCO έχουν

καταστραφεί 333 πολιτιστικές θέσεις από τον 02/2022, συγκεκριμένα 125 θρησκευτικές τοποθεσίες και μνημεία, 146 ιστορικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος κτίρια ,29 μουσεία,19 μνημεία ,13 βιβλιοθήκες και 1 αρχείο (UNESCO, 12/2023). Η UNESCO δημιούργησε έναν μηχανισμό για την συντονισμένη και ανεξάρτητη αξιολόγηση δεδομένων στην Ουκρανία, με την συμπερίληψη της ανάλυσης δορυφορικών εικόνων, στο πνεύμα των προνοιών της Σύμβασης της Χάγης του 1954 για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης (UNESCO, 12/2023).

B2. ΚΡΙΜΑΙΑ

Η Κριμαία είναι περιοχή Ρωσική πλέον (η οποία μέχρι το 2014 ανήκε στην Ουκρανία)και είχε εποίκιστεί από διάφορους πληθυσμούς, έχοντας μακραίωνη ιστορία. Το όνομά της Κριμαία τυγχάνει μογγολικής προελεύσεως, ενώ οι αρχαίοι Έλληνες την ονόμαζαν Ταυρίδα ή Ταυρική Χερσόνησο, από τους Ταύρους, ένα βαρβαρικό φύλο που κατοικούσε στην περιοχή (Σαν σήμερα,2023). Η πρωτεύουσα της είναι η Συμφερόπολη, διαθέτοντας έκταση 26.100 τετραγωνικών χιλιομέτρων και πληθυσμό 2.416.856 κατοίκους (2021). Από αυτούς, το 65,3% είναι Ρώσοι, το 15,1 % Ουκρανοί και το 10.8% Τάταροι (μουσουλμάνοι τουρκο-μογγολικής καταγωγής), ενώ οι ελληνικής καταγωγής κάτοικοι της περιοχής ανέρχονται σε 2.597, ήτοι το 1,3% του πληθυσμού της Κριμαίας (Σαν σήμερα,2023).

Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, πρώτοι κάτοικοι της Κριμαίας υπήρξαν οι Κιμμέριοι, λαός που κατοικούσε στον Καύκασο. Στην περιοχή της Κριμαίας παρουσιάστηκαν πολλοί κατακτητές Ρωμαίοι, Ούνοι, Γότθοι ,Βυζαντινοί, Κουμάνοι, ενώ εμφανίστηκαν Ρώσοι του Κιέβου με

απότοκο την βάπτισή του Βλαδίμηρου του Μέγα ως Χριστιανού. Το 1783 η Τσαρίνα Μεγάλη Αικατερίνη καταλαμβάνει την Κριμαία και την μετονομάζει σε Ταυρίδα, προσαρτώντας τη στη Ρωσία. Ιδρύεται ο στόλος της Μαύρης Θάλασσας με έδρα την Σεβαστούπολη από τον πρίγκιπα ,τον Ρώσο, Ποτέμκιν .Έπεται ο Κριμαϊκός πόλεμος το 1853 με αποτέλεσμα την ήττα της Ρωσίας και την επιβεβαίωση της εδαφικής ακεραιότητας της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το μεγαλύτερο μέρος του έλαβε χώρα στην Κριμαία, γι' αυτό και έμεινε στην ιστορία ως Κριμαϊκός Πόλεμος. Επέφερε την νίκη των συμμάχων, με την επισφράγιση της Συνθήκης των Παρισίων στις 30 Μαρτίου του 1856, με την παραμονή της Κριμαίας στη Ρωσία. Ακολούθησε ο Ρωσικός Εμφύλιος Πόλεμος και έπειτα με συνέχεια την ίδρυση της Αυτόνομης Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Κριμαίας , η οποία στη συνέχεια ενσωματώθηκε στη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Ουκρανίας. Μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και την ανεξαρτητοποίηση της Ουκρανίας το 1991 , η Κριμαία γίνεται τμήμα της Ουκρανίας με την επικύρωση της αυτονομίας της περιοχής και το ψήφισμα παραμονής της Κριμαίας στην Ουκρανία από το Κοινοβούλιό της (Σαν σήμερα, 2023). Το 1994 με το μνημόνιο της Βουδαπέστης μεταξύ Ρωσίας, ΗΠΑ, Ουκρανίας και Ηνωμένου Βασιλείου παρέχονται εγγυήσεις για την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας με αντάλλαγμα την επιστροφή στη Ρωσία πυρηνικών όπλων που είχαν παραμείνει σε Ουκρανικό έδαφος από την εποχή της Σοβιετικής Ένωσης. Το 1997 η Ουκρανία προχωρά στην ενοικίαση για 20 χρόνια στη Ρωσία της ναυτικής βάσεως της Σεβαστούπολης. Φτάνοντας το 2013 τον Νοέμβριο , ο Φιλωρόσος πρόεδρος της Ουκρανίας Γιανούκοβιτς αρνείται κατηγορηματικά την σύναψη συμφωνίας σύνδεσης της χώρας του με την Ευρωπαϊκή Ένωση ,επιφέροντας έντονο κύμα αντιδράσεων και αναταράξεων. Αυτό έχει ως απόρροια την εκδίωξή του από την εξουσία το Φεβρουάριο του 2014 λόγω έντονης συλλογικής λαϊκής πίεσης . Ξεσπά διπλωματικός πόλεμος

με την βίαιη ρωσική κατάληψη της Κριμαίας με την Δύση να προειδοποιεί για κυρώσεις για αποτροπή περαιτέρω προώθησης της Ρωσίας στην Ανατολική Ουκρανία. Οι Ρωσόφωνοι της Κριμαίας είχαν την δυνατότητα πλήρους ελέγχου της περιοχής ,ανεξάρτητα από την αντίδραση της διεθνούς κοινότητας και με το δημοψήφισμα της 16 Μαρτίου για επανένταξή της στη μητέρα Ρωσία. Πάραυτα ελήφθη η απόφαση ενσωμάτωσης της Κριμαίας στη Ρωσία έπειτα από δυο ημέρες, με απόφαση του προέδρου Πούτιν και έγκριση από τη Δούμα. Σημειωτέον, ακόμα και σήμερα η Δύση και η Ουκρανία κρίνει παράνομη την προσάρτησή της στη Ρωσική Ομοσπονδία. Η Ρωσία προέβη στην κατάφωρη παραβίαση του διεθνούς δικαίου με την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας σε αυτή, αποκαλύπτει τις ιμπεριαλιστικές της διαθέσεις και με αυτό τον τρόπο επικρατεί ο φόβος υιοθέτησης ανάλογης συμπεριφοράς από άλλα κράτη στο μέλλον και επιστροφής στην εποχή των κατακτήσεων.

Πολλά έργα τέχνης από την Κριμαία έχουν μεταφερθεί στη Ρωσία χωρίς αιτιολόγηση ασφαλείας ή Ουκρανική συγκατάθεση για έκθεση τους ή κατόπιν διαβουλεύσεως όπως προβλέπεται από το διεθνές δίκαιο κατοχής. Επίσης, έχουν παρατηρηθεί πολλές παράνομες ανασκαφές των οποίων τα ευρήματα εξάγονται παράνομα στην Ρωσία ή καταλήγουν στη μαύρη αγορά. Υπάρχει επίσης το παράδειγμα του σχεδίου της Ρωσίας να ιδρύσει ένα μουσείο Χριστιανισμού στην Αρχαία Πόλη της Ταυρικής Χερσονήσου, σε θέση που έχει χαρακτηριστεί από την UNESCO , ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της Ουκρανίας. Αυτό αποτελεί ένδειξη της πολιτικής της Ρωσίας να επιβεβαιώνεται ως προπύργιο του ορθόδοξου χριστιανισμού και του πολιτισμού στον σλαβικό κόσμο (Busol,2020).Επιπλέον, απειλείται η ταυτότητα των τατάρων της

Κριμαίας με την κατεδάφιση μουσουλμανικών ταφικών μνημείων ,ενώ τα ίχνη των Τατάρων στη Κριμαία έχουν απαλειφθεί με συστηματικό τρόπο με αφορμή αβάσιμες κατηγορίες για

προδοσία και με συνεχιζόμενες διώξεις. Η

καταστροφική ανοικοδόμηση του παλατιού Bakhchysarai του 16ου αιώνα ,που περιλαμβάνεται στον Ενδεικτικό Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, είναι ένα άλλο παράδειγμα του τρόπου με τον

οποίο απειλείται η ίδια η ταυτότητα των Τατάρων της Κριμαίας. Αυτή η ανακατασκευή διεξάγεται από μια ομάδα χωρίς εμπειρία σε πολιτιστικούς χώρους, με σημαντικές επιπτώσεις στην αυθεντικότητα και την ιστορική του φυσιογνωμία, υπηρετώντας τους σκοπούς της Ρωσίας. Αυτό αντιβαίνει στη Σύμβαση της Χάγης του 1954 ,σύμφωνα με την οποία η κατοχική δύναμη πρέπει να διευκολύνει τις προσπάθειες διασφάλισης λειτουργίας των αρμόδιων εθνικών αρχών στα κατεχόμενα εδάφη να συνεχίσουν το έργο της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να αποτρέψουν κάθε βανδαλισμό ή κατάχρηση πολιτιστικής περιουσίας και, σύμφωνα με το πρώτο πρωτόκολλο της σύμβασης, η κατοχική δύναμη υποχρεούται την αποτροπή οποιασδήποτε εξαγωγής αντικειμένων από την κατεχόμενη επικράτεια. Επιπλέον, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο ο ουκρανικός όσο και ο ρωσικός ποινικός κώδικας τιμωρούν τη λεηλασία σε κατεχόμενα εδάφη, καθώς και τις μη εγκεκριμένες αρχαιολογικές ανασκαφές

,εφαρμόζοντας τις πρόνοιες του συμβατικού και εθιμικού διεθνούς δικαίου (Busol,2020).

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η Ολλανδία επέστρεψε το 2023 στην Ουκρανία 565 αντικείμενα, όπως αρχαία γλυπτά, κοσμήματα των Σκυθών και των Σαρματών και κινεζικά κουτιά από λάκα ,επεστράφησαν κατόπιν δέκα ετών από την Ολλανδία στην Ουκρανία. Τα αντικείμενα αυτά αποτελούσαν μέρος της συλλογής ενός μουσείου της Κριμαίας και μεταφέρθηκαν στην Ολλανδία μέσω της πρακτικής του δανεισμού για να εκτεθούν εκεί. Μετά την προσάρτηση της Κριμαίας ανέκυψε το ζήτημα της επιστροφής των εν λόγω αγαθών. Το Ανώτατο δικαστήριο της

Ολλανδίας διέταξε την επιστροφή τους όχι στην Κριμαία αλλά στην Ουκρανία καθώς θεώρησε τα αντικείμενα αυτά ως μέρος της Ουκρανικής πολιτιστικής κληρονομιάς, κάνοντας και αναφορά στο γεγονός ότι η Ολλανδία δεν έχει αναγνωρίσει την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία. Η Ρωσία όμως, εμμένει στο ότι τα πολιτιστικά αντικείμενα αυτά ,ανήκουν στην Κριμαία, της οποίας τα μουσεία ελέγχονται από αυτή , αμφισβητώντας το γεγονός ότι είναι μέρος της Ουκρανικής κληρονομιάς (Euronews, 2023).

Μέσω όλων αυτών των ενεργειών η Ρωσία επιβάλλει τη δική της ιστορική και πολιτική της ηγεμονία στην Κριμαία, με επίσημες επιπτώσεις στην Ουκρανική πολιτιστική ταυτότητα . Οι επιθέσεις κατά της πολιτιστικής κληρονομιάς συνιστούν πλήγμα της ταυτότητας ενός λαού, της συνέχειας του, με κίνδυνο την ίδια την επιβίωσή του και και συνδέονται με την έκφραση πρόθεσης τέλεσης γενοκτονίας (Busol,2020).

B3. ΟΔΗΣΣΟΣ

Το 1794 ιδρύθηκε η «πριγκίπισσα Οντέσσα», η Οδησός. Την εποχή εκείνη στην εξουσία ήταν η αυτοκράτειρα Αικατερίνη Β΄ ,η Μεγάλη Αικατερίνη, μέσω της οποίας προωθήθηκε η ρωσική διείσδυση προς τις βόρειες ακτές της Μαύρης Θάλασσας και της Χερσονήσου της Κριμαίας.

Εγκαταστάθηκαν χιλιάδες πρόσφυγες Έλληνες από την Πελοπόννησο και τον Μοριά με αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξησή του ελληνικού στοιχείου μέσα στην επόμενη δεκαπενταετία. Η πόλη εξελίχθηκε στο σπουδαιότερο εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο του Ελληνισμού της περιοχής. Η κορυφαία, ωστόσο, στιγμή του Ελληνισμού της πόλης αποτέλεσε η σύσταση το 1814 της Φιλικής Εταιρείας, η οποία προετοίμασε ιδεολογικά την Επανάσταση του 1821

(Τα ΝΕΑ,2014).

Στην Οδησσο πλέον της Ουκρανίας,(που φέρει το προσωνύμιο το μαργαριτάρι της Μαύρης Θάλασσας), δεσπόζουν ο Καθεδρικός Ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος και η περίφημη πλατεία, όντας ο θρησκευτικός και κοινωνικός ομφαλός της. Εμβληματικά κειμήλια φυλάσσονται εκεί όπως: η θαυματουργή εικόνα της Θεοτόκου Κασπερόφσκαγια, η αρχαία εικόνα του αγίου Νικολάου Μιρλικίσκι, η «Αγία Τριάδα» του ζωγράφου Πολ Λερούα, λάβαρα και σταυροί από αποσπώμενα υλικά ως λάφυρα κατά τους πολέμους της περιοχής (Καθημερινή, 2023). Με την Ρωσική εισβολή του 2022 η Οδησσός όπως και ο ναός βομβαρδίστηκαν με την επακόλουθη κατάρρευση του θόλου ,της στέγης της και την καταστροφή της Αγίας Τράπεζας. Η Ουκρανία ασφαλώς και δικαιολογημένα κατηγορεί την Ρωσία με την μομφή της πράξης αυτής ως εγκλήματος πολέμου με αδυναμία αντιμετώπισης της ρωσικής από αέρος τρομοκρατίας. Απεναντίας η Ρωσία από μεριά της υποστηρίζει την καταστροφή του ναού από πύραυλο Ουκρανικής αεράμυνας (Euronews, 2023). Σημειωτέον, ότι ο ναός είχε ήδη καταστραφεί το 1936, κατόπιν εντολής του Ιωσήφ Στάλιν και ανοικοδομήθηκε το 1999, αναβιώνοντας πιστά το αρχικό σχέδιο του μνημείου (DW, 2023). Στην παλιά πόλη, πολλά μουσεία δέχθηκαν επίθεση και καταγράφηκαν πολλές ζημιές σε τρία κτίρια, που στεγάζουν μουσειακές συλλογές. Πιο συγκεκριμένα, το Αρχαιολογικό Μουσείο, το Ναυτικό Μουσείο και το Λογοτεχνικό Μουσείο. Το Αρχαιολογικό Μουσείο και το Λογοτεχνικό Μουσείο είναι όμορα ,ενώ το Ναυτικό Μουσείο εδράζεται στο λιμάνι(Reporter,2023).

Τον Ιανουάριο του 2023, η Οδησσός ανακηρύχθηκε από την UNESCO με το ιστορικό της κέντρο ,ως μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και προστέθηκε στον κατάλογο της παγκόσμιας κληρονομιάς σε κίνδυνο με στόχο να σωθεί από την καταστροφή κατά τη διάρκεια του πολέμου(DW, 2023). Από την άλλη πλευρά, δύο μήνες

νωρίτερα(11/22) οι Ουκρανοί

υπακούοντας στο κέλευσμα του Ζελένσκι ,προέβησαν στην αποκαθήλωση του αγάλματος της Μεγάλης Αικατερίνης στην πλατεία, μεγαλειώδες ιστορικό μνημείο της περιοχής. Με αυτή την πράξη οι Ουκρανοί έστειλαν ένα ηχηρό μήνυμα κατά της ρωσικής καταπίεσης ,γεγονός που προκάλεσε την οργή της Ρωσίας. Η Ρωσία από την μεριά της κατηγόρησε την Ουκρανία για καταστροφή των ίδιων των μνημείων της. Έκπληξη προκαλεί επίσης η αποχή 14 χωρών από την ψηφοφορία για υποψηφιότητα της Οδησσού από το αρμόδιο όργανο της UNESCO από τις 21 χώρες -μόνο οι έξι υπερψήφισαν-(Euronews,2023).Αυτό υποδηλώνει το φόβο τους για μελλοντική αντιπαράθεση με τη Ρωσία ως μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας με ισχύ(καθώς καθυστέρησε και την όλη

ψηφοφορία) και την επικείμενη πρόκληση ζημίας σε πολιτιστικούς χώρους που συνδέονται με με αυτές στο έδαφος της Ρωσίας. Η Οδησσός, σύμφωνα με την γενική διευθύντρια της UNESCO Οντρέ Αζουλέ χαρακτηρίζεται ως *«ένα χωνευτήρι ανταλλαγών και μεταναστεύσεων που οικοδομήθηκε χάρη*

σε πολλαπλές επιρροές» και «η ιστορία του συνιστά ένα ισχυρό σύμβολο για όλον τον κόσμο».

Για αυτό εξάλλου με την εγγραφή στον κατάλογο της UNESCO ουσιαστικά ,επεσήμανε την συμβολική πτυχή προστασίας της κληρονομιάς της Οδησσού και την αποφυγή οποιασδήποτε εσκεμμένης καταστροφής του μνημείου (Αγγελιοφόρος,2023).

B3α. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΠΟΛΕΜΟΥ ΡΩΣΙΑΣ- ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΣΤΑ ΣΟΒΙΕΤΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Η προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία σε αυτή και οι προσπάθειες να εξασφαλίσει το Ντονμπάς το 2014 πυροδότησε προσπάθειες καταστροφής και βανδαλισμού των σοβιετικών πολεμικών μνημείων σε όλη την Ανατολική Ευρώπη(Dunkley, 2023).Ο Πούτιν μέσω της εισβολής στις 24/2/22 αποπειράθηκε την εξάλειψη της Ουκρανικής ιστορικής και

πολιτιστικής ταυτότητας με διάχυτο τον κίνδυνο εξαφάνισης μνημείων -ως μέρος της Ουκρανικής πολιτιστικής κληρονομιάς-. Σε απάντηση, το κοινοβούλιο της Ουκρανίας, το Verkhovna Rada, αναγνώρισε ότι η ρωσική εισβολή αύξησε τη δημόσια ζήτηση για καθιέρωση εθνικής ταυτότητας του ουκρανικού λαού, γεγονός που οδήγησε την απομάκρυνση της ρωσικής αυτοκρατορικής και σοβιετικής κληρονομιάς από τους δημόσιους χώρους. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία είχε επίσης την ακούσια συνέπεια της μείωσης των μέτρων προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς για τα σοβιετικά μνημεία σε όλες τις χώρες της Βαλτικής(Dunkley, 2023). Τα σοβιετικά μνημεία αποτελούν σύμβολα πολιτιστικής κληρονομιάς και συνεχίζουν να χρησιμεύουν ως αντανάκλαση τόσο της ιστορικής ενότητας όσο και των σύγχρονων εντάσεων γύρω από αντικείμενα, που σχετίζονται με τη ρωσική ιστορία στην ουκρανική και σε άλλα ιδρύματα. Τα σοβιετικά μνημεία που σχετίζονται με τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ιδιαίτερα εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται ως διπλωματικό όπλο μεταξύ της Ουκρανίας, των χωρών της Βαλτικής και της Ρωσίας, καθώς επιτυγχάνεται η αποσυναρμολόγηση, η αφαίρεση και η τοποθέτησή τους σε αποθήκες μουσείων. Αυτό το φαινόμενο έχει κλιμακωθεί συμπεριλαμβάνοντας την Πολωνία και άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Τέτοια μέτρα αναμφίβολα διαβρώνουν τις σημαντικές θυσίες που έκανε ο Κόκκινος Στρατός κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και έχουν αρνητικές επιπτώσεις και στις διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των τριών χωρών της Βαλτικής – που είναι μέλη του NATO – και της Ρωσίας και των συμμάχων της(Dunkley, 2023). Η τάση αποκαθήλωσης μνημείων σε άλλες χώρες όπως και στην Ουκρανία αντιδιαστέλλεται με το διεθνές δίκαιο πολιτιστικής κληρονομιάς, όπου πρεσβεύει ότι η ζημιά στον πολιτιστικό πλούτο μιας χώρας ,ισοδυναμεί με ζημιά στην

πολιτιστική κληρονομιά όλης της ανθρωπότητας. Κάθε κράτος έχει την υποχρέωση προστασίας της πολιτιστικής του κληρονομιάς του σεβασμού και της διαφύλαξής του.

Σοβιετικά μνημεία στην Ανατολική Ευρώπη ειδικά, εκείνα προς τιμή του Κόκκινου στρατού στον Β Παγκόσμιο Πόλεμο υπόκεινται σε ταχεία απομάκρυνση. Αυτό υπονομεύει την αποκατάσταση της ειρήνης και την ομαλότητα των διεθνών σχέσεων. Επιπλέον, εγείρει περίπλοκα ερωτήματα σχετικά με την πρόσληψη της ιστορίας των εθνών που κάποτε ήταν απελευθερωτές, αλλά τώρα είναι εισβολείς, μεταβάλλοντας τις πολιτικές σχέσεις μεταξύ των εθνών (Dunkley, 2023).

B4.ΜΠΛΕ ΑΣΠΙΔΑ

Από την αρχή του πολέμου η UNESCO με ανακοίνωση της γενικής διευθύντριά της Audrey Azoulay, έχει εκφράσει την πλήρη στήριξή της προς την Ουκρανία για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής της κληρονομιάς, ως καταλύτη για την ειρήνη και την συνοχή της κοινωνίας μελλοντικά. Στις 8/3/2022 παρότρυνε τις Ουκρανικές αρχές για την τοποθέτηση του εμβλήματος της μπλε ασπίδας στα μνημεία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ουκρανίας. Έτσι, έπρεπε να επισημανθούν τοποθεσίες και μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς και να υπενθυμισθεί το ειδικό καθεστώς τους ως προστατευόμενες περιοχές σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Το χαρακτηριστικό "Μπλε Ασπίδα» ως έμβλημα προβλέπεται στη Σύμβαση της Χάγης του 1954 (άρθρα 16-17) για την προστασία της

πολιτιστικής ιδιοκτησίας σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης για την αποφυγή ζημιών (Onuitalia, 2022).

Τα ακίνητα που είναι εγγεγραμμένα στον κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όπως η τοποθεσία "Κίεβο: Καθεδρικός Ναός Αγίας Σοφίας και συναφή Μοναστικά Κτίρια, Λαύρα Κιέβου-Πετσέρσκ", θεωρούνται προτεραιότητα. Η διαδικασία σήμανσης ξεκίνησε το πρώτο Σαββατοκύριακο του Μαρτίου του 2022 στον χώρο του "L'νίν - το σύνολο του Ιστορικού Κέντρου. Δώδεκα τοποθεσίες προτεραιότητας καλύπτονται ήδη από σύστημα παρακολούθησης, συμπεριλαμβανομένων των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς», δήλωσε ο Lazare Eloundou Assomo, Διευθυντής του Κέντρου Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO (Onuitalia, 2022). Η UNESCO κινητοποίησε διεθνείς εταίρους κατά τη διάρκεια μιας συντονιστικής συνάντησης αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης με το UNITAR, το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη ,Διατήρηση και Αποκατάσταση της Πολιτιστικής κληρονομιάς (ICCROM), τη Διεθνή επιτροπή της Μπλε Ασπίδας, το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS) και το ALIPH(η Διεθνής Συμμαχία για την προστασία της κληρονομιάς, σε εμπόλεμες περιοχές, και γενικά σε τόπους συγκρούσεων) μεταξύ άλλων (Onuitalia, 2022).

Σε μια ελπιδοφόρα προσπάθεια, συντηρητές τέχνης αλλά και πολίτες κάτοικοι έλαβαν μέτρα προληπτικά: πολιτιστικά αγαθά που είναι κινητά μεταφέρθηκαν σε ασφαλέστερες τοποθεσίες. ακίνητα αντικείμενα όπως αγάλματα έχουν προστατευτεί με σάκους άμμου ή έχουν τυλιχθεί με προστατευτικό υλικό (Kirchmair ,2022;Schäffer,2022). Βιβλιοθήκες χρησιμεύουν ως καταφύγια προστασίας πολιτισμικών αγαθών (Chappeli,2022). Πιο συγκεκριμένα, βιβλία, περγαμηνές και πίνακες ζωγραφικής κρύφτηκαν σε ασφαλείς χώρους και ντύθηκαν με χαλύβδινες πλάκες τα βιτρό ναών

(Παπαδόπουλος,2023). Αυτές οι ενέργειες προβλέπονται και από τα άρθρα 3 και 7 της Συμβάσεως της Χάγης με την εισαγωγή της ανάγκης λήψης προπαρασκευαστικών μέτρων προστασίας πρωτίστως σε καιρό ειρήνης (Σπυροπούλου, 2022:33).Επίσης, με τις προληπτικές ενέργειες αυτές προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς επιβεβαιώνεται από το άρθρο 8 της Συμβάσεως με τη θεσμοθέτηση καθεστώτος ειδικής προστασίας κτηρίων και υποδομών, που μπορούν να λειτουργήσουν ως "καταφύγια" πολιτισμικών αντικειμένων. Σε συντονισμό με την Επιτροπή Προστασίας Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε περίπτωση Ένοπλης Σύγκρουσης, ο μη κυβερνητικός οργανισμός της Μπλε Ασπίδας ,διερεύνησε επιλογές με την πρόταση υπαγωγής των πολιτιστικών αγαθών σε ενισχυμένη προστασία, όπως είναι το δικαίωμά της βάσει του άρθρου 11.3 του Δεύτερου Πρωτοκόλλου του 1999 της Σύμβασης της Χάγης. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής τόνισε την ανάγκη να υπαχθούν οι τοποθεσίες υπό το καθεστώς της ενισχυμένης προστασίας, καθώς οποιοσδήποτε έχει καταστρέψει πολιτιστικά αγαθά ή επέτρεψε να σημειωθεί ζημιά, θα μπορούσε να διωχθεί σε οποιαδήποτε από τις 85 χώρες που έχουν επικυρώσει το Δεύτερο Πρωτόκολλο. Ωστόσο, δεν έχει καταστεί ακόμη δυνατό να τεθούν τοποθεσίες υπό Ενισχυμένη προστασία ,ως μέτρο έκτακτης ανάγκης (Blue Shield,2022).

Η Επιτροπή της Μπλε Ασπίδας αυτή τη στιγμή εργάζεται σκληρά για την προστασία όλων των εθνικών μνημείων, ανεξάρτητα από πολιτικές ή κοινωνικές καταβολές και παρότρυνε την Ουκρανική Κυβέρνηση για την παροχή διαθέσιμου αποθηκευτικού χώρου για στέγαση απειλούμενων πολιτιστικών αντικειμένων(Blue Shield, 2014).Σε αυτό στάθηκε αφορμή το περιστατικό με τις καταστροφές που υπέστη το Ιστορικό Μουσείο του Κιέβου.

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάστηκε το **πρώτο μέρος** του **εμπειρικού** μέρους της εργασίας

μας. Στην αρχή δόθηκαν πληροφορίες για την τρέχουσα κατάσταση στην Ουκρανία ,ως μελέτη περίπτωσης της εργασίας , σύμφωνα με στοιχεία επικαιροποιημένα της UNESCO για τον πόλεμο του 2022 ,την Κριμαία και την Οδησό. Παράλληλα, υπογραμμίστηκε η επίδραση της Ρωσοουκρανικής συρράξεως στα σοβιετικά μνημεία με την κατάφωρη απογύμνωση της Ουκρανικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς με εξαφάνιση της ταυτότητάς της, των πρακτικών της και του τρόπου θέασης των γεγονότων. Τέλος, αναλύθηκαν οι προληπτικές δράσεις για την προστασία της πολιτιστικής Ουκρανικής κληρονομιάς με την περίπτωση της τοποθέτησης της μπλε ασπίδας.

Γ. ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Γ1 α. Εκπαιδευτικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO)

Ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) γεννήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945. Αποτελείται από 195 μέλη και 8 συνδεδεμένα μέλη και διοικείται από τη Γενική Διάσκεψη και το Εκτελεστικό Συμβούλιο. Η Γραμματεία, με επικεφαλής τον Γενικό Διευθυντή, εκτελεί τις αποφάσεις των δύο αυτών οργάνων. Ο

Οργανισμός εδρεύει στο Παρίσι με την διάθεση 50 γραφείων παγκοσμίως (Unesco , 2024).

Η UNESCO εργάζεται για να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για διάλογο μεταξύ πολιτισμών, και λαών, με βάση το σεβασμό των κοινών αξιών. Πρωταρχικοί τις στόχοι είναι :«η επίτευξη ποιοτικής εκπαίδευσης για όλους και η δια βίου μάθηση, η κινητοποίηση της επιστημονικής γνώσης και πολιτικής για αειφόρο ανάπτυξη, η αντιμετώπιση αναδυόμενων κοινωνικών και ηθικών προκλήσεων, η προώθηση της πολιτιστικής πολυμορφίας, του διαπολιτισμικού διαλόγου και μιας κουλτούρας ειρήνης με την οικοδόμηση της κοινωνίας της γνώσης χωρίς αποκλεισμούς μέσω της ενημέρωσης και της επικοινωνίας» (Unesco ,2024).

Για τις πρόσφατες εξελίξεις στην Ουκρανία η UNESCO έχει προβεί σε σειρά ενεργειών με στόχο την ενημέρωση και την λήψη άμεσων μέτρων προστασίας. και διαφύλαξης των πολιτιστικών αγαθών της Ουκρανίας. Σε αυτό το πλαίσιο χαρακτηριστική είναι η δημιουργία ειδικού ιστότοπου (<https://www.unesco.org/en/ukraine-war>), με την ανάρτηση όλων των δράσεων και πρωτοβουλιών της. Η επικέντρωσή της έγκειται στην ενημέρωση και στην ευαισθητοποίηση, στην παροχή τεχνογνωσίας και κατευθυντήριων οδηγιών και στην εξασφάλιση οικονομικής υποστήριξης για την προστασία των μνημείων. Σε συνεργασία με το ICCROM και το Μουσείο Maidan του Κιέβου, πραγματοποιήθηκε η μετάφραση στην ουκρανική γλώσσα και διανομή σε μουσεία της Ουκρανίας περισσότερα από 2000 αντίτυπα του εγχειριδίου με τίτλο "Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections"

(Ndoro 2022). Πρόκειται για έναν πρακτικό οδηγό ιεραρχημένων ενεργειών για περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης εκκένωσης των μουσειακών συλλογών, που περιλαμβάνει οδηγίες για την τεκμηρίωσή τους, την προσωρινή αποθήκευση και την ασφαλή μεταφορά τους (UNESCO & ICCROM, 2016). Επίσης, σε συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς η UNESCO έχει απευθύνει κάλεσμα σε επαγγελματίες, φορείς και πολίτες που εμπλέκονται στο εμπόριο πολιτιστικών αγαθών για την αποχή τους από διαδικασίες απόκτησης, εισαγωγής ή εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών, εφόσον έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι τα εν λόγω αγαθά έχουν κλαπεί ή αποκτηθεί παράνομα κατά τη διάρκεια της εμπόλεμης κατάστασης στην Ουκρανία (Σπυροπούλου, 2022:53,54).

β. ΟΗΕ

Η ίδρυσή του πραγματοποιήθηκε στις 24 Οκτωβρίου 1945 από 51 χώρες οι οποίες δεσμεύτηκαν για την διατήρηση της ειρήνης μέσα από τη διεθνή συνεργασία και τη συλλογική ασφάλεια. Σήμερα, 193 χώρες αποτελούν μέλη του. Όντας μέλη του ΟΗΕ τα κράτη συναινούν στην αποδοχή των προβλεπόμενων υποχρεώσεων από τον Χάρτη του ΟΗΕ, τη διεθνή δηλαδή σύμβαση που περιγράφει τις βασικές αρχές των διεθνών σχέσεων. Σύμφωνα με τον Χάρτη, τα Ηνωμένα Έθνη έχουν τέσσερις σκοπούς: «τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των εθνών, τη συνεργασία για την επίλυση των διεθνών προβλημάτων, την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων

δικαιωμάτων και την εναρμόνιση των δράσεων των κρατών»(Unpic. 2024). Ο ΟΗΕ στάθηκε αρωγός στην προστασία της διεθνούς πολιτιστικής κληρονομιάς τον 21^ο αιώνα με τις αλληπάλληλες πολιτιστικές καταστροφές σε διάφορες χώρες ανά τον κόσμο (Συρία, Υεμένη, Ιράκ) με την υιοθέτηση ανάλογων ψηφισμάτων (χαρακτηριστικό και το ψήφισμα 2347/2017,πετυχαίνοντας την εδραίωση στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς της Ευρώπης μιας σύνδεσης ανάμεσα στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιόδους ένοπλης σύρραξης και στην διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας (Σπυροπούλου,2022: 59).

Στην περίπτωση της Ουκρανίας ο ΟΗΕ έχει στείλει ανθρωπιστική βοήθεια και στάθηκε στο πλευρό των Ουκρανών από την πρώτη στιγμή με την παροχή των απαραίτητων αγαθών για την επιβίωσή τους. Επικέντρωσαν παράλληλα την προσοχή στους κινδύνους και στις επιπτώσεις της πιθανής κλιμάκωσης των εχθροπραξιών για τη χώρα, την ευρύτερη περιοχή και τον κόσμο με την υποστήριξη κάθε διπλωματικών προσπαθειών για παύση της σύγκρουσης ανάμεσα στα δυο μέρη (Unpic , 2024).

γ. ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας υπερεθνικός οργανισμός 27 κρατών μελών, που καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής ηπείρου με όραμά την ένωση στην πολυμορφία. Αυτό προϋποθέτει την τήρηση ευρωπαϊκών αξιών ,που αποτελούν και τη βάση της κοινωνίας (Op. Europa,2024).

Αναφορικά με την Ουκρανία ,η Ευρωπαϊκή Ένωση κινητοποιήθηκε άμεσα για την προστασία της πολιτιστικής της κληρονομιάς της πρώτης με την διεξαγωγή πρωτοβουλιών και εκστρατειών ενημέρωσης για ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστασία της ουκρανικής κληρονομιάς σε καιρό πολέμου. Παράλληλα, εκπονήθηκαν σχέδια ανταλλαγών για την διατήρηση και προώθηση της Ουκρανικής πολιτιστικής κληρονομιάς, δόθηκαν κονδύλια για ανοικοδόμηση Ουκρανικών πόλεων και προσφέρθηκαν κίνητρα για περαιτέρω ψηφιοποίηση συλλογών (Culture, Europa, 2024).

Ενεργοποιήθηκε επίσης, ο Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας, ένα θεσμικό εργαλείο με την συμβολή και βοήθεια σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών, εντός και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω αποστολής εμπειρογνομόνων(Σπυροπούλου,2022 : 61). Αξιοσημείωτη πρωτοβουλία του οργανισμού είναι το πρόγραμμα "Save Ukraine Monuments (SUM)"με την επακόλουθη χρηματοδότηση από την

Ευρωπαϊκή Ένωση για την υλοποίηση του προγράμματος στην ψηφιοποίηση και τρισδιάστατη απεικόνιση μνημείων (κινητών και ακίνητων) της Ουκρανίας για την εγγύηση της τεκμηρίωσής τους σε περίπτωση που πληγούν από τις ένοπλες συρράξεις (Σπυροπούλου, 2022:61).

δ. Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣΤΕ)

Με βάση λειτουργία στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ιδρύθηκε το 1949, μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου με στόχο την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Το Συμβούλιο της Ευρώπης δεν έχει αρμοδιότητα σε ζητήματα που άπτονται της άμυνας, αλλά έχει πλούσιο νομοπαραγωγικό έργο στον τομέα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό παρέχει σημαντικό έργο στον τομέα της πρόληψης και της αποκατάστασης των επιπτώσεων των πολεμικών συρράξεων στην πολιτιστική κληρονομιά (Σπυροπούλου, 2022: 60).

Μετά το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία υιοθετήθηκε διακήρυξη από το Συμβούλιο των Ευρωπαίων Υπουργών Πολιτισμού του ΣΤΕ , περί καταδίκης της στρατιωτικής στοχοποίησης και καταστροφής των πολιτιστικών αγαθών της Ουκρανίας με πρόταση αξιοποίησης

οποιοδήποτε διαθέσιμου ευρωπαϊκού πολιτιστικού προγράμματος και πλαισίου για την ενίσχυση των δράσεων προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Γ2. Α. ICOMOS

Το ICOMOS, το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών, είναι ένας παγκόσμιος μη κυβερνητικός οργανισμός συνδεδεμένος με την UNESCO. Αποστολή του είναι η προώθηση της διατήρησης, της προστασίας, της χρήσης και της ανάδειξης μνημείων, κτιριακών συγκροτημάτων και χώρων. Το ICOMOS είναι ένα συμβουλευτικό όργανο της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς για την εφαρμογή της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO (ICOMOS,2024). Δημιουργήθηκε ως απόρροια των αρχικών συνομιλιών μεταξύ αρχιτεκτόνων, ιστορικών και διεθνών εμπειρογνομόνων, που ξεκίνησαν στις αρχές του εικοστού αιώνα και που υλοποιήθηκαν με την υιοθέτηση της Χάρτας της Βενετίας το 1964.

Ο οργανισμός στοχεύει στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς με την συνδρομή ειδικών στην πολιτισμική κληρονομιά με ποικίλο και συμπληρωματικό επαγγελματικό υπόβαθρο. Το έργο του διέπεται από αμεροληψία μέσω ενός δικτύου εμπειρογνομόνων, επιλεγμένων για την τεχνογνωσία και την εμπειρία τους, οι οποίοι εργάζονται υπό την προσωπική τους ιδιότητα και όχι εκπροσωπώντας την χώρα προέλευσής τους.

Το ICOMOS, όπως κάθε οργανισμός που συνδέεται με την αποστολή της

UNESCO, επιχειρεί την σύνδεση λαών και πολιτισμών. Είναι επίσης ιδρυτικό μέλος της Μπλε Ασπίδας και μεριμνά για την ευαισθητοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με την εμπλοκή νέων ερευνητών και μελετητών στις δράσεις του. Τέλος, το ICOMOS υποστηρίζει την ελεύθερη και απεριόριστη ανοιχτή πρόσβαση σε επιστημονικές δημοσιεύσεις μέσω του έργου «ICOMOS Open Archive: EPrints on Cultural Heritage»(ICOMOS, 2024).

Αναφορικά με την Ουκρανία, ο οργανισμός εξέφρασε την λύπη του για την κατάσταση στην χώρα με τις ανθρώπινες απώλειες και την καταστροφή πολιτισμικών αγαθών και τόνισε την απαραίτητη εφαρμογή των συμβάσεων της Χάγης του 1954, των δυο Πρωτοκόλλων της και της Σύμβασης του 1972 για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς. Επεσήμανε επίσης, τις κυρώσεις που συνεπάγεται η παραβίαση των διεθνών κανονισμών από την Ρωσία και έθεσε στη διάθεση των ουκρανικών αρχών την τεχνογνωσία και τις συμβουλευτικές υπηρεσίες του (Σπυροπούλου, 2022: 62).

B. ICCROM

Το ICCROM, το διεθνές κέντρο για την μελέτη της διατήρησης και αποκατάστασης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, δημιουργήθηκε ως διακυβερνητικός οργανισμός από την UNESCO στον απόηχο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ως απάντηση στην εκτεταμένη καταστροφή και την επείγουσα ανάγκη διάσωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η εμπλοκή της στην Ουκρανία αποτελεί μέρος του προγράμματος First Aid Resilience (FAR) που ειδικεύεται στις εκτιμήσεις ζημιών και κινδύνου για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Με τη συλλογή δεδομένων για ζημιές και κινδύνους με βάση σε συγκεκριμένη τοποθεσία, η ICCROM βοηθά στον προσδιορισμό και στην ιεράρχηση των δράσεων, καθώς και στην

ενίσχυση της ετοιμότητας με τον περιορισμό των άμεσων κινδύνων (Europarl. Europa, 2023:54).

Σε συνεργασία με Ουκρανούς εταίρους, η ICCROM έχει εκπαιδευτεί για τη διεξαγωγή συστηματικών επιτόπιων εκτιμήσεων ζημιών και κινδύνου για όλους τους τύπους κληρονομιάς. Έτσι, προέβη στην ανάπτυξη μιας πολύγλωσσης εφαρμογής μέσω προσαρμοσμένων φορμών για ζημιές, κινδύνους και αξιολογήσεις της κινητής, ακίνητης υλικής κληρονομιάς στην Ουκρανία. Τον Φεβρουάριο του 2023 δημοσίευσε μια (προκαταρκτική) έκθεση της Ουκρανίας για την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της με την παροχή μιας αναλυτικής περίληψης των δεδομένων που συλλέχθηκαν με στόχο τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων για δράση, καθώς και την εκτίμηση του κόστους παροχής στην κατεστραμμένη της κληρονομιά. Μια άλλη δράση της ICCROM ήταν η διοργάνωση, τον Απρίλιο του 2022, ενός διήμερου διαδικτυακού εργαστηρίου (workshop) για τις ζημιές στην Ουκρανία και την αξιολόγηση κινδύνου σε συνεργασία με τοπικούς εταίρους. Επιπλέον, μαζί με το ICOMOS, πραγματοποίησε μια κοινή αποστολή στην Ουκρανία για την αποτίμηση των κινδύνων και των ζημιών στις πληγείσες τοποθεσίες (Europarl. Europa, 2023 : 55).

Γ. ICOM

Το ICOM ,το διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων, δημιουργήθηκε το 1946 , διαθέτει 118 εθνικές επιτροπές και αναπτύσσει έναν Κώδικα Δεοντολογίας για τα μουσεία. Πρόκειται για μια τυποποιημένη διαδικασία για την περιγραφή και τη συλλογή εγγράφων («Αναγνωριστικό αντικειμένου») και «Κόκκινες λίστες», που φέρνουν τύπους αντικειμένων σε υψηλό κίνδυνο που λεηλατήθηκαν ή εξήχθησαν παράνομα, συχνά από ζώνες συγκρούσεων, στην προσοχή των αρχών επιβολής του νόμου και το ευρύτερο κοινό. Δημοσιεύτηκε μια Έκτακτη Κόκκινη Λίστα του ICOM για την πολιτιστική κληρονομιά σε κίνδυνο για την Ουκρανία τον Νοέμβριο του

2022. Αυτή η Λίστα περιέχει είδη ουκρανικών πολιτιστικών αντικειμένων, που καλύπτουν την αρχαιολογία, τα βιβλία και τα χειρόγραφα, τη νομισματική και λαϊκές, θρησκευτικές παραδόσεις και καλές τέχνες σε κίνδυνο κλοπής ή παράνομης διακίνησης. Επιπλέον, το ICOM ξεκίνησε ένα πρόγραμμα ειδικών επιχορηγήσεων για την υποστήριξη ουκρανικών μουσείων και επαγγελματιών μουσείων, με επίκεντρο την προστασία των συλλογών, την ψηφιοποίηση αυτών, την εκπαίδευση και υποστήριξη του προσωπικού του μουσείου. Έχουν δραστηριοποιηθεί πολλές εθνικές επιτροπές του ICOM, μέσω της υποστήριξης ποικιλοτρόπως των μουσείων της Ουκρανίας, ιδίως με τη διανομή δωρεών για έκτακτη εκκένωση συλλογών μουσείων που κινδυνεύουν και έχουν υποστεί ζημιά (Europarl. Europa, 2023:55).

Δ. ALIPH

Η Διεθνής Συμμαχία για την προστασία της κληρονομιάς σε εμπόλεμες περιοχές (ALIPH), χαρακτηρίζεται ως μία νέα σχετικά διεθνή, συνεργατική πρωτοβουλία με αποστολή την παροχή βοήθειας για την προστασία και αποκατάσταση μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιοχές που πλήττονται ή έχουν πληγεί από εμπόλεμες συρράξεις (Σπυροπούλου, 2022: 67). Είναι το μοναδικό παγκόσμιο ταμείο, επικεντρωμένο στην υποστήριξη αυτή και χρηματοδότηση δράσεων. Το ALIPH κινητοποιήθηκε άμεσα και στην περίπτωση της Ουκρανίας με την εξασφάλιση χρηματοδότησης ύψους 2 εκατομμυρίων δολαρίων για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και την βοήθεια των επαγγελματιών της πολιτιστικής διαχείρισης της χώρας (Σπυροπούλου, 2022: 68).

Η ALIPH χρηματοδοτεί, και μερικές φορές οργανώνει, τη μεταφορά προμηθειών και εξοπλισμού σε είδος στην Ουκρανία με συνεργάτες στην Πολωνία, Ιταλία, Γαλλία και άλλες χώρες. Το ALIPH έχει χρηματοδοτήσει περίπου 400 επαγγελματίες πολιτιστικής κληρονομιάς

στην Ουκρανία, μέσω άμεσων επιχορηγήσεων (Europarl, Europa,2023: 57).

Γ3. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ/ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

Η Επιτροπή της UNESCO για την προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε Ένοπλες Συρράξεις, πραγματοποίησε έκτακτη συνεδρίαση στις 18 Μαρτίου 2022 για να συζητηθεί η κατάσταση. Μάλιστα, χορήγησε προκαταρκτικά οικονομική βοήθεια 50.000 δολαρίων για μέτρα έκτακτης ανάγκης. Εξέτασε επίσης, την πιθανή συμπερίληψη ορισμένων πολιτιστικών αντικειμένων της Ουκρανίας στον Διεθνή Κατάλογο Πολιτιστικής Περιουσίας υπό Ενισχυμένη Προστασία, που δημιουργήθηκε από το δεύτερο πρωτόκολλο του 1999 (European Parliament,2022).

Πολλές προσπάθειες διαφύλαξης πολιτιστικών αντικειμένων με μεταφορά τους σε κελάρια μουσείων ή ασφαλή καταφύγια , έχουν ενταθεί . **Διεθνείς φορείς και ειδικοί στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς** πραγματοποιούν τακτικά διαδικτυακά συναντήσεις για να συζητηθούν τεχνικά θέματα. Ως αποτέλεσμα, στις 9 Μαρτίου 2022, το Κέντρο Διάσωσης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ουκρανίας στο Λβιβ απαρίθμησε τις υλικές και οικονομικές Ανάγκες (European Parliament, 2022).

Το Nemo, το Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Οργανισμών Μουσείων , παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη διαθέσιμη υποστήριξη από όλη την Ευρώπη για Ουκρανικά μουσεία και οι επαγγελματίες τους. Ιδρύθηκε **η Επιτροπή Βοηθείας στα Μουσεία της Ουκρανίας** από 26 πολωνικά μουσεία, για να συνδράμουν στην ασφάλεια των συλλογών τους και να τους παράσχουν υποστήριξη(European Parliament, 2022).

Το Σκανδιναβικό Μουσείο στη Στοκχόλμη έχει ξεκινήσει ένα ταμείο για την παροχή χρηματοδότησης για το Εθνικό Μουσείο Ουκρανικής Ιστορίας στο Κίεβο. Η Γαλλία, η

Ολλανδία και η Ιταλία έστειλαν τόνους πολύ αναγκαίων υλικών. Η ψηφιοποίηση των συλλογών είναι ένας τρόπος διατήρησης πολιτιστικών έργων για το μέλλον. **Η πλατφόρμα Europeana** εξέδωσε δήλωση αλληλεγγύης για την Ουκρανία και εκθέτει ψηφιοποιημένες συλλογές ουκρανικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Αξιοπρόσεκτη είναι η πρωτοβουλία **Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO)**, μια ομάδα περισσότερων από 1.300 βιβλιοθηκονόμων, αρχειονόμων, ερευνητών και προγραμματιστών, όπου εργάζονται από κοινού για τον εντοπισμό και την αρχειοθέτηση ιστότοπων σε κίνδυνο, ψηφιακού περιεχομένου και δεδομένα σε ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς της Ουκρανίας. **Συζήτηση** επίσης διεξήχθη **υπό τη γαλλική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης** με δήλωση για την κατάσταση στην Ουκρανία στις 7 Μαρτίου 2022, κατόπιν ανησυχίας των Υπουργών Πολιτισμού για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (European Parliament, 2022).

Πολλές μεμονωμένες πρωτοβουλίες υλοποιήθηκαν από κράτη με παροχή υλικής βοήθειας σε πολιτιστικά ιδρύματα στην Ουκρανία, όπως και η πρωτοβουλία **Europa Nostra** για την προστασία της πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς της Ευρώπης. Πρόκειται για πρωτοβουλίες ενημέρωσης σύνδεσης ειδικών πολιτιστικής κληρονομιάς με σχετικούς οργανισμούς και για μια καμπάνια παροχής κονδυλίων προστασίας ειδικών κληρονομιάς στην Ουκρανία (Europarl Europa, 2023: 64).

Γ4. ΜΠΛΕ ΑΣΠΙΔΑ

Η **Μπλε Ασπίδα** είναι ένα δίκτυο εθνικών επιτροπών εκ των οποίων πολλές έχουν συμμετάσχει στην υποστήριξη της Ουκρανικής κληρονομιάς, κυρίως με την αποστολή υλικού για την προστασία των συλλογών κινητής κληρονομιάς. Μια ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία είναι η ανάπτυξη, από την Επιτροπή της Μπλε Ασπίδας της Δανίας, μαζί με την UNESCO και το Vice Media Group's Virtue Futures, του έργου Backup Ukraine. Αυτό το έργο βασίζεται στην

αίσθηση ότι κάθε άτομο στην Ουκρανία μπορεί να κάνει τρισδιάστατες σαρώσεις αντικειμένων, μνημείων και κτιρίων με μια εφαρμογή στο τηλέφωνό τους. Επιπλέον, η Πολωνική εθνική επιτροπή της Μπλε Ασπίδας, σε συνεργασία με το ICOMOS Πολωνίας και το Πολωνικό Υπουργείο Πολιτισμού και Εθνικής Κληρονομιάς, έχει βοηθήσει στην ασφάλεια των ουκρανικών μνημείων. Η ίδια η Μπλε Ασπίδα συμβουλεύει άλλα κράτη στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένων της Λιθουανίας, της Εσθονίας, της Λετονίας, Ρουμανίας και Φινλανδίας, σχετικά με τα μέτρα διασφάλισης για την προετοιμασία μιας κατάστασης ένοπλης σύγκρουσης (Europarl, Europa,2023: 54).

Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, συμμετείχαν σε συσκέψεις με τα αρμόδια θεσμικά όργανα της UNESCO για την άμεση δρομολόγηση των διαδικασιών υπαγωγής σημαντικών ουκρανικών μνημείων σε καθεστώς ενισχυμένης προστασίας σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Β΄ Πρωτόκολλο της Χάγης. Η στοχοποίηση και καταστροφή μνημείων, που θα ενταχθούν σε αυτό το καθεστώς συνεπάγεται την ποινική δίωξη σε οποιαδήποτε από τις 85 χώρες που έχουν κυρώσει το Πρωτόκολλο. Πολλές από τις Εθνικές Επιτροπές της Μπλε Ασπίδας εκτός από της Δανίας, όπως του Βελγίου, της Πολωνίας, της Τσεχίας, της Νορβηγίας και της Γαλλίας έχουν αναπτύξει πρωτοβουλίες για παροχή τεχνικής και συμβουλευτικής αρωγής στους και πολιτιστικούς χώρους της Ουκρανίας και την αποστολή εξοπλισμού για τη συντήρηση κινητών αγαθών. Αντίστοιχα, η Γερμανία και η Γεωργία έχουν εκκινήσει εκστρατεία συγκέντρωσης χρημάτων για την οικονομική ενίσχυση των εργασιών διαφύλαξης και συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ουκρανίας (Σπυροπούλου, 2022:54).

Το κεφάλαιο αυτό του **β εμπειρικού** μέρους της εργασίας μας,πραγματεύεται την αντίδραση της διεθνούς κοινότητας στην απειλή της Ουκρανικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς με τις καταστροφές και την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών. Παρουσιάζονται η ταυτότητα

τους και οι δράσεις των **διεθνών οργανισμών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και μεμονωμένων πρωτοβουλιών** για την πληρέστερη κατανόηση της προστασίας της υλικής κληρονομιάς της Ουκρανίας σε καιρό πολέμου και κατοχής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά την επισκόπηση και εξέταση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, των προνοιών και των αδυναμιών του , διαπιστώνεται αδυναμία πλήρους προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιόδους ένοπλης σύρραξης και κατοχής κυρίως όταν εμπλέκονται μόνιμα μέλη του

Συμβουλίου Ασφαλείας ,ενώ η

διεθνής κοινότητα έχει λάβει μέτρα σε περιπτώσεις **ad hoc βάση και με τη συναίνεση των ενδιαφερόμενων μελών.**

Στην περίπτωση της Ουκρανίας όμως ,**δεν υπάρχει συμφωνία, καθώς η Ρωσία είναι μέλος του**

Συμβουλίου Ασφαλείας. Επιπλέον, οι υφιστάμενες πολιτιστικές συμβάσεις δεν προβλέπουν

κυρώσεις και παρατηρείται μια έλλειψη επίτευξης ισορροπίας μεταξύ θεωρίας και πράξης στην εφαρμογή συναινετικών πολιτικών με στόχο την

διατήρηση και αποκατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι υφιστάμενες διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις περιέχουν ασάφειες ή στερούνται

ξεκάθαρων διατυπώσεων και δεν διατίθενται ισχυροί μηχανισμοί εφαρμογής ,ούτε δεσμευτικές διαδικασίες για τη δέσμευση των κρατών μελών να αναλάβουν το ρόλο αυτό από το διεθνές

πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς(Posner, 2007:7). Απεναντίας, μάλιστα, δεν

συνάγεται το συμπέρασμα ύπαρξης επαρκούς ανταπόκρισης και δράσης των συμβαλλόμενων

χωρών για την εφαρμογή των μέτρων προστασίας των μνημείων ,τόσο εν καιρώ ειρήνης όσο και πολέμου. Οι όποιες αστοχίες ή αποτυχίες των διεθνών πολιτιστικών οργανισμών για τη διασφάλιση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, δεν υποβιβάζουν τη μεγάλη συνεισφορά τους. Με πρωτεργάτη την UNESCO και με τη συμβολή πολλών άλλων διεθνών πολιτιστικών οργανισμών, επιτεύχθηκε η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, όχι μόνο στις συνειδήσεις αλλά και στην πράξη, σε παγκόσμιο διεθνές αγαθό που ανήκει σε ολόκληρη την ανθρωπότητα. (Σπυροπούλου,2022:56,57). Τα πολιτιστικά αγαθά απολαμβάνουν ειδικής προστασίας και διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (Hausler,2023). Επιβεβαιώνεται έτσι, η υπόθεση εργασίας μας **περί απειλής της Ουκρανικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς χρονικά από το 2014 με την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία το 2014 στην Ρωσική εισβολή του 2022 έως σήμερα**. Παρουσιάστηκε η αποτύπωση της κατάστασης στην Ουκρανία, στην Κριμαία, στην Οδησσό, οι υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα δυο κράτη (Ουκρανία- Ρωσία) αναφορικά με την συμμετοχή τους στο διεθνές πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και ανέκυψαν οι σημαντικές προκλήσεις για την εφαρμογή των διεθνών κανόνων προστασίας αυτής. Κρίνεται επιβεβλημένη η διαφύλαξη των πολιτιστικών μνημείων της χώρας, για την αποφυγή περισσότερων καταστροφών και για την αποφυγή διάρρηξης της σχέσης των Ουκρανών πολιτών με την ιστορία και τον πολιτισμό τους. Αυτή αρμόζει να διατηρηθεί και μεταβιβαστεί στις επόμενες γενιές (Φατσέα,2023:69).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Σπυροπούλου Σοφία, (2022), *"Η συμβολή των διεθνών πολιτιστικών οργανισμών στην προστασία και διαφύλαξη των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς σε περίπτωση ένοπλων συρράξεων. Ο ρόλος της Διεθνούς Μπλε Ασπίδας"*, μεταπτυχιακή εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

file:///C:/Users/30697/Downloads/133878_%CE%A3%CE%A0%CE%A5%CE%A1%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A5_%CE%A3%CE%9F%CE%A6%CE%99%CE%91.pdf.pdf

f Πρόσβαση στις 25/9/2023

Χεριανίδου Μαριάννα,(2019), *«Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΣΕ ΕΝΟΠΛΕΣ ΣΥΡΡΑΞΕΙΣ»*, μεταπτυχιακή εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νομική Σχολή, Τομέας Διεθνών Σπουδών.

<https://ikee.lib.auth.gr/record/303625/files/GRI-2019-23909.pdf>

Πρόσβαση στις 30/9/23

Μπουτσιούκη Σοφία, (2015), *«Η πολυμερής Πολιτιστική Διπλωματία. Διεθνείς Οργανισμοί και Διεθνείς Συλλογικές Πρωτοβουλίες»*, Κάλλιπος.

<https://repository.kallipos.gr/handle/11419/4422>

Πρόσβαση στις 30/9/23

Φατσέα Αθηνά, (2022), *«Η συντελούμενη πολιτιστική καταστροφή στην Ουκρανία και οι προσπάθειες διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς»*, Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων.

<https://odeth.eu/%CE%B7-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CF%8D%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF/>

Πρόσβαση στις 1/10/23

Χατζηανδρέου Κωνσταντίνος, (2021), «*Πολιτιστική Κληρονομιά. Παρελθόν, Παρόν, Μέλλον*», δημοσιευμένο στο Hellenic Cultural Diplomacy.

<https://helleniculturaldiplomacy.com/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%AC-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B5%CE%BB%CE%B8%CF%8C%CE%BD-%CF%80%CE%B1/>

Πρόσβαση στις 2/10/23

Ευρωπαϊκή Επιτροπή,(2022), «*Προστασία από την παράνομη διακίνηση*», δημοσιευμένο στον Επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

<https://culture.ec.europa.eu/el/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/protection-against-illicit-trafficking>

Πρόσβαση στις 3/10/23

Βασιλειάδης Νίκος, (2014), «*Πολιτιστική Διπλωματία, Ορισμοί, Αναδρομή*», Academia.

https://www.academia.edu/44791638/%CE%9A%CE%B5%CF%86%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CE%BF_1_%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%94%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89

[%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1 %CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE %CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AE %CE%9F%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF](#)

Πρόσβαση 3/10/23

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

DW (2022), «Σε κίνδυνο η πολιτιστική κληρονομιά της Ουκρανίας»

[https://www.dw.com/el/%CF%83%CE%B5-%CE%BA%CE%AF%CE%BD%CE%B4%CF%85%CE%BD%CE%BF-%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%AC-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82/a-61080241](#) **Πρόσβαση 5/10/23**

Η Καθημερινή, (2022), «Ουκρανία. Υπερ βομών και εστιών Πολιτισμού»

[https://www.kathimerini.gr/world/561769843/oukrania-yper-vomon-kai-estion-politismoy/](#)

Πρόσβαση 5/10/23

Euronews, (2023), «Με 141 ψήφους υπέρ, 7 κατά και 32 αποχές ψήφισμα της Γ.Σ. του ΟΗΕ για ειρήνη στην Ουκρανία»

[https://gr.euronews.com/2023/02/23/me-141-chfous-yper-7-kata-kai-32-apoxes-psifisma-tis-gs-tou-oie-gia-eirini-stin-oukrania](#)

Πρόσβαση 6/10/23

Βικιπαίδεια, Μαρία Πριματσένκο

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CE%A0%CF%81%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%AD%CE%BD%CE%BA%CE%BF

Πρόσβαση 7/10/23

Σαν σήμερα , «Η ιστορία της Κριμαίας»

<https://www.sansimera.gr/articles/756>

Πρόσβαση 8/10/23

Capital, (2023), «Γιατί είναι τόσο σημαντική η Κριμαία»

<https://www.capital.gr/diethni/3737891/giati-einai-toso-simantiki-i-krimaia/>

Πρόσβαση 9/10/23

Foreign Affairs,(2023), «Η υπόθεση κατάληψης της Κριμαίας»

<https://www.foreignaffairs.gr/articles/73968/andriy-zagorodnyuk/i-ypothesi-tis-katalipsis-tis-krimaias>

Πρόσβαση 10/10/23

Καθημερινή, (2023), «Η τραυματισμένη Οδησός και η καταστροφή του συμβόλου της»

<https://www.kathimerini.gr/world/562539931/i-traymatismeni-odissos-kai-i-katastrofi-toy-symvoloy-tis/>

Πρόσβαση 11/10/23

Dw, (2023), «Ουκρανικά μνημεία, θύματα Πολέμου»

<https://www.dw.com/el/%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B8%CF%8D%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CE%BC%CE%BF%CF%85/a-66346687>

Πρόσβαση 15/10/23

<https://gr.euronews.com/2023/07/24/ukraine-odessa-cathedral-reax>

Πρόσβαση 16/10/23

<https://www.athensvoice.gr/epikairotita/diethni/787077/odissos-se-kathestos-kindunou-to-istoriko-tis-kedro-sumfona-me-tin-unesco/>

Πρόσβαση 16/10/23

<https://gr.euronews.com/2023/11/16/epixeirisi-rosopoiisis-prosartimenon-perioxwn-tis-ukraine>

Πρόσβαση 17/10/23

<https://www.reporter.gr/Diethnh/Diethneis-Eidhseis/573499-Thymata-toy-polemoy-kai-ta-oykranika-mnhmeia>

Πρόσβαση 17/10/23

<https://www.protagon.gr/epikairotita/odissos-tis-unesco-alla-oxi-tis-megalis-aika-terinis-44342657618>

Πρόσβαση 17/10/23

<https://ageliaforos.com/to-istoriko-kentro-tis-odissoy-sta-mnimeia-pagkosmias-klironomias-tis-unesco/>

Πρόσβαση 17/10/23

<https://gr.euronews.com/2023/11/16/epixeirisi-rosopoiisis-prosartimenon-perioxwn-tis-ukraine>

Πρόσβαση 18/10/23

<https://www.kathimerini.gr/world/562069960/poytin-tesseractis-nees-perioches-sti-rosia-kalei-to-kievo-se-synomilies/>

Πρόσβαση 18/10/23

<https://unric.org/el/%ce%bc%cf%80%ce%bf%cf%81%ce%b5%ce%af-%cf%84%ce%bf-%cf%83%cf%85%ce%bc%ce%b2%ce%bf%cf%8d%ce%bb%ce%b9%ce%bf-%ce%b1%cf%83%cf%86%ce%b1%ce%bb%ce%b5%ce%af%ce%b1%cf%82-%ce%bd%ce%b1-%cf%83%cf%84%ce%b1%ce%bc/>

Πρόσβαση 19/10/23

<https://unric.org/el/%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%81%ce%b9%ce%b1/>

Πρόσβαση 19/10/23

<https://unric.org/el/100-%ce%b7%ce%bc%ce%ad%cf%81%ce%b5%cf%82-%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%ad%ce%bc%ce%bf%cf%85-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%bf%cf%85%ce%ba%cf%81%ce%b1%ce%bd%ce%af%ce%b1/>

Πρόσβαση 20/10/23

<https://www.dw.com/el/%CE%BF-%CF%87%CF%81%CF%85%CF%83%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%AD%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B5%CF%88%CE%B5-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1/a-67599924#:~:text=%CE%9F%20%C2%AB%CE%A7%CF%81%CF%85%CF%83%CF%8C%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%9A%CF%81%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%BB%20%CE%B5%CF%80%CE%AD%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B5%CF%88%CE%B5%20%CE%BC%CE>

[%B5%CF%84%CE%AC%20%CE%B1%CF%80%CF%8C%20%CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CF%8C%CE%BD%20%CE%B4%CE%AD%CE%BA](#)

Πρόσβαση 20/10/23

<https://unescogreece.gr/%CE%AC%CF%85%CE%BB%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%AC/#:~:text=%CE%97%20%CE%86%CF%85%CE%BB%CE%B7%20%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9A%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%AC%20%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CE%BD%CE%B5%CE%B9,%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%80%CF%84%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%B1%CF%80%CF%8C%20%CF%83%CF%84%CF%8C%CE%BC%CE%B1%20%CF%83%CE%B5%20%CF%83%CF%84%CF%8C%CE%BC%CE%B1>

Πρόσβαση 21/10/23

https://www.academia.edu/43309296/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82_%CE%A3%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CE%B3%CE%B9%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%A0%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%8C%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82_%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%AC%CF%82_UNESCO_1972

Πρόσβαση 22/10/23

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Marc R. H. Koscieljew,(2023), «**Endangered cultural heritage in the Russia–Ukraine war: comparing and critiquing interventions by international cultural heritage organizations**»,Tandofline.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13527258.2023.2243457>

Πρόσβαση 1/11/23

Munawar A Nour & Siamond James ,(2023), «*Empires of Lies? The Political Uses of Cultural Heritage in War*», Tandofline.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17567505.2023.2205193?src=recsys>

Πρόσβαση 2/11/23

Dunkley Mark,(2023), «*Monumental Decisions: The Impact of the Russo-Ukrainian War on Soviet War Memorials*», Tandofline.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17567505.2023.2207165>

Πρόσβαση 17/11/23

Christoph Mick,(2023), «*The Fight for the Past: Contested Heritage and the Russian Invasion of Ukraine*», Tandofline.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17567505.2023.2205703?src=recsys>

Πρόσβαση 30/11/23

Posner, E.A. (2007) "*The International Protection of Cultural Property: Some Skeptical Observations.*" Chicago Journal of International Law, Vol.8:1, Article 12.

<https://chicagounbound.uchicago.edu/cjil/vol8/iss1/12>

Πρόσβαση 30/11/23

O’Keefe, P.J. and Prott, L.V. (1984). *Law and the Cultural Heritage*. Volume 1. Discovery and Excavation. Abingdon: Professional Books.

O'Keefe, R., Péron, C., Musayev, T., Ferrari, G. (2016). *Protection of Cultural Property*. Military Manual. UNESCO

Blake, J. (2000). *On Defining the Cultural Heritage*. The International and Comparative Law Quarterly, 49(1), 61–85.

<http://www.jstor.org/stable/761578> Blue Shield (2014).

Πρόσβαση 1/12/23

ANCBS Report for the Civil-Military Assessment for Malian Heritage.

<https://theblueshield.org/ancbs-report-for-the-civil-military-assessment-formalian-heritage/>

Πρόσβαση 2/12/23

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

<https://www.aljazeera.com/news/2022/4/1/ukrainian-cultural-sites-heritage-damaged-russian-invasion-unesco> **Πρόσβαση 3/12/23**

<https://www.bbc.com/news/av/world-60505319> **Πρόσβαση 3/12/23**

[file:///C:/Users/30697/Downloads/EPRS_ATA\(2022\)729377_EN.pdf](file:///C:/Users/30697/Downloads/EPRS_ATA(2022)729377_EN.pdf) **Πρόσβαση 4/12/23**

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1296207419304340> **Πρόσβαση 5/12/23**

<https://www.npr.org/2022/03/09/1085220209/ukraine-libraries-bomb-shelters> **Πρόσβαση 6/12/23**

<https://www.hrw.org/news/2022/12/20/ukraine-russians-pillage-kherson-cultural-institutions> **Πρόσβαση 7/12/23**

<https://www.biicl.org/blog/37/how-does-international-law-protect-ukrainian-cultural-heritage-in-war-is-it-protected-differently-than-other-civilian-objects?cookisset=1&ts=1695799578> **Πρόσβαση 8/12/23**

<https://www.bbc.com/news/world-europe-59048895> **Πρόσβαση 9/12/23**

<https://www.chathamhouse.org/2020/02/crimeas-occupation-exemplifies-threat-attacks-cultural-heritage>

Πρόσβαση 10/12/23

<https://theblueshield.org/bsi-supports-ukraine/>

Πρόσβαση 10/12/23

<https://www.smithsonianmag.com/smithsonian-institution/ukrainians-defend-their-cultural-heritage-russian-destruction-180981661/>

Πρόσβαση 11/12/23

<https://www.icomos.org/en/78-english-categories/105671-icomos-statement-on-ukraine>

Πρόσβαση 12/12/23

<https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco#:~:text=As%20of%2029%20November%202023,%2C%2013%20libraries%2C%201%20Archive.>

Πρόσβαση 13/12/23

<https://www.iccrom.org/news/resolution-iccrom-council-ukraine>

Πρόσβαση 14/12/23

<https://www.unesco.org/en/articles/endangered-heritage-ukraine-unesco-reinforces-protective-measures>

Πρόσβαση 15/12/23

ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PSPA197/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CF%82%20%CE%A3%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%86%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CF%8E>

[%CE%BD%20%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8E%CE%BD/N1114_81_%CE%A3%CE%A7%CE%B1%CE%B3%CE%B7%CF%82_%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CE%BF%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF.pdf](#)

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380949>

<https://eclass.uoa.gr/modules/document/index.php?course=PSPA197&openDir=/54f61833J1TT>

https://www.ica.org/sites/default/files/140227_BS_Statement_Ukraine.pdf#:~:text=The%20Blue%20Shield%20urges%20the%20Ukrainian%20government%20to,allocate%20protected%20storage%20space%20for%20particularly%20th

https://www.academia.edu/43309296/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82_%CE%A3%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CE%B3%CE%B9%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%A0%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%8C%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82_%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%AC%CF%82_UNESCO_1972

https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Secretariat/2022/Statements/ICOMOS_Statement_Ukraine_EN-FR_20220224.pdf

